

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sibel ÖZGEN GENCER

GÜÇ ÜZERİNE TEMELLENEN ÇOKLUK:
ANTONIO NEGRI'NİN POLİTİK FELSEFESİ

Felsefe Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2011

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sibel ÖZGEN GENCER

GÜÇ ÜZERİNE TEMELLENEN ÇOKLUK:
ANTONIO NEGRI'NİN POLİTİK FELSEFESİ

Danışman

Doç. Dr. Çetin BALANUYE

Felsefe Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2011

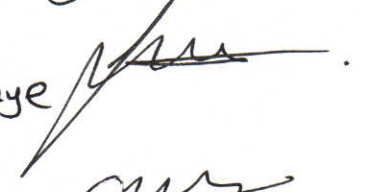
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Sibel ÖZGEN GENCER'in bu çalışması, jürimiz tarafından Felsefe Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç.Dr. Cihan Camcı

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Getin Balanuye

Üye : Yrd.Doç.Dr. Gönül Demez

Tez Konusu: Güç Üzerine Temellenen Güçlük : Antonio Negri'nin
politik felsefesi

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 26/08./2011

Mezuniyet Tarihi : 12/09./2011

Prof.Dr.Mehmet ŞEN
Müdür

.....

ÖZET.....iii
SUMMARY.....iv
GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTONIO NEGRI - İTALYAN DÜŞÜNCE YAŞAMINDAKİ YERİ

1.1. 1960'lar ve 1970'ler Boyunca İtalya.....3
1.2. Negri'nin Öncelleri.....5

İKİNCİ BÖLÜM

**“AUTONOMIA” ve NEGRI DÜŞÜNCESİNDEKİ DİĞER TEMEL KAVRAMLARIN
ANLAM İÇERİKLERİ**

2.1. Negri Düşüncesinde Temel Kavramlar.....7
2.2. Kavramların Spinozist Temelleri.....12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEGRI'DE “İKTİDAR” VE “TOPLUMSAL GÜÇ” KARŞITLIĞI

3.1. Negri'nin Spinoza'ya Borcu.....18

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**YENİ BİR POLİTİK OLANAK OLARAK SPİNOZİST-NEGRİCİ EYLEME**

GÜCÜ.....	27
SONUÇ.....	36
KAYNAKÇA.....	38
ÖZGEÇMİŞ.....	39

ÖZET

1960'ların sonlarından bugüne dek Antonio Negri, akademik ve siyasal yönüyle İtalya'nın önde gelen düşünürlerinden bir olmuştur. 'Autonomia' hareket düşüncesiyle Çağdaş Avrupa siyaseti ve felsefesinde dikkat çekici bir etkiye sahip olan Antonio Negri'nin, 'iktidar', 'toplumsal güç', 'çokluk', 'otonomi' gibi temel kavramları geliştirmesinde Spinoza okumasının belirleyici olduğu düşünülmektedir. Negri'nin olmuş bitmiş bir bütünlük olarak aşkın ve sabit bir 'iktidar' düşüncesinden, hareket halindeki kurucu ve anlık bir 'toplumsal güç' düşüncesine geçişinde, Spinoza'nın 'eyleme gücü'ne vurgu yapan felsefesinin izleri görülmektedir. Eyleme gücünün hayata geçirilmesi sürekli bir hareket düşüncesini akla getirmektedir, Antonio Negri de bu hareket düşüncesini kavramanın önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmada, çağdaş siyaset felsefesi bağlamında yeniden okumaları yapılan Negri'nin otonom politika kavrayışında Spinoza'nın hangi biçimlerde ve ne ölçüde esinleyici olduğu irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler: İktidar, Toplumsal güç, Çokluk, Otonomi

SUMMARY

THE MULTITUDE BUILT ON POWER: POLITICAL PHILOSOPHY OF ANTONIO NEGRI

Antonio Negri has been seen as one of the leading thinkers in Italy since late 60s, both as an academic and political activist. It is widely held that Negri, with his overt impact on contemporary European politics and philosophy derived particularly from his evident association with the idea of “Autonomia”, owes much to Spinoza in developing his own concepts of “Power” (potere), “power” (potenza), “multitude”, or even “autonomia”. The Spinozist emphasis on the vitality of power of acting has crucial influence on the transformation of Negri’s thought from that of the Power as a self sustained and unified entity to power as a dynamic and ever-becoming possibility. Power of acting, in this Spinozist sense, reminds us the idea of endless-dynamic temporality of movement, which is central in Negri’s political thought. Thus, this study is an attempt to evaluate and clarify in what ways and to what extent Spinoza can be read as an influential figure in understanding Negri’s autonomous politics.

Keywords: Power (potere), power(potenza), Multitude, Autonomia

GİRİŞ

Antonio Negri, ayrı ayrı siyaset ve felsefe ve bir arada siyaset felsefesi alanlarının tümünde etkili olan çağdaş bir İtalyan düşünürüdür. Bu çalışma en genel anlamda şu temel soruya yanıt aramak amacıyla: “XVII. yüzyıl filozofu Benedictus Spinoza’nın ontoloji ve siyaset felsefesi, Negri’nin felsefesinde ne ölçüde etkili olmuştur?”. Bu soruya yanıt aranırken, Negri’nin Spinoza okumasının günümüzde ne gibi güncel siyasi deneyimlere olanak tanıdığı, Spinoza’nın demokrasi ve ifade özgürlüğü düşüncesinin Negri’nin özgün kimi kavram, argüman ve savları üzerinde hangi açılardan etkili olduğu gibi diğer tartışmalı unsurların da açıklanması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, “Antonio Negri- İtalyan Düşünce Yaşamındaki Yeri” ana başlığında, Negri’nin yaşam öyküsü ile bu dönemdeki sosyal çevresinde olup biten siyasi ve felsefi gelişmeler eş zamanlı olarak sunulmaya çalışılacaktır. Bu bölümdeki, “1960’lar ve 1970’ler Boyunca İtalya” alt başlığında, Negri’nin yaşam öyküsü ile felsefesinin konumuz açısından önemli uğrakları, 1960’lar ve 1970’ler boyunca İtalya’daki Otonomi Hareketi arka planında değerlendirilecektir. “Negri’nin Öncelleri” alt başlığında ise, Gramsci, Althusser ve Tronti gibi Negri felsefesine giden yolda bilmemiz gereken düşünürlere kısaca değinilecek, Negri’nin yaşam öyküsü de bu süreçte ele alınmaya devam edilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, “Autonomia ve Negri Düşüncesindeki Diğer Temel Kavramların Anlam İçerikleri” ana başlığında Spinoza’nın etik-politik görüşü açıklanmaya çalışılacak ve bu görüşün Negri kavramlarındaki etkisine bakılacaktır. “Otonomi”, “iktidar” ve toplumsal eyleme gücü anlamındaki “çokluk” kavramlarının anlamlarından “Negri’nin temel kavramları ve bu kavramlara yüklenen anlam nedir?” alt başlığında bahsedilecektir. Spinoza’nın ontolojisi ile çokluğun eyleme gücü arasındaki bağlantılar ise “Bu kavramlarla Spinoza felsefesi arasında nasıl bir ilişki vardır?” alt başlığında incelenecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, “Negri’de ‘İktidar’ ve ‘Toplumsal Güç’ Karşıtlığı” ana başlığında genel olarak, tek bir merkezden bütün topluma yayılarak artık etkisini kaybetmiş gibi görünse de aslında güçlenerek her toplumsal düzlemde karşımıza çıkan “iktidar” kavramını ve bu iktidarın içindeki karşıt güç olarak “çokluk” kavramını inceleyeceğiz. “Negri’nin Spinoza’ya Borcu” alt başlığı, Spinoza’nın ve Negri’nin her türlü temsil düşüncesinden uzak felsefelerinin ortaklıklarını sunma çalışması olacaktır.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde, “Yeni Bir Politik Olanak Olarak Spinozist-Negrici Eyleme Gücü” ana başlığında, Negri’nin Spinoza esinli felsefesi sadece teoride kalmadığı için bu politik felsefenin güncel uygulamaları ve etkileri bu çalışmaya dâhil edilecektir. Yeni bir küresel düzen olan “imparatorluk” içinde kendine yer bulmaya çalışan, farklı ve değişken örgütlenmelerden oluşan “çokluk” temelinde, bize umut ve neşe veren Spinoza felsefesinin izleri sürülecektir.

Çalışma boyunca, Spinoza ve Negri’nin etik ve siyasetle ilgili temel kaynaklarının birinci elden irdelenmesi yapılmış, bir anlamda çalışmanın iki ana unsurunun anlaşılmasında kendi eserleri temel alınmıştır. Diğer taraftan, hem Negri, hem de ondan çok daha önce ve halen Spinoza, çağdaş siyaset ve felsefe yazınında sıkça “yeniden ele alınan” iki düşünür olduğu için, pek çok ikincil kaynak da tartışılan konuyla doğrudan ilgili görülmüştür. Bu nedenle Michael Hardt, Alexandre Matheron, Etienne Balibar gibi düşünürlerin yorumlarına yeri geldikçe başvurulmuştur.

Bu çalışmanın odağına “çokluk” kavramının yerleştirilmesinde, diğer pek çok nedenden başka, özel tek bir neden oldukça belirleyici olmuştur. Negri’ci bir dille ifade edersek; günümüzün küresel düzeni olarak beliren yeni imparatorluk insanlara sanılandan çok daha dar bir özgür karar alanı bırakmakta, bu verili çevre öğrenilmiş çaresizlik ve umutsuzluk duyguları yaratmaktadır. Duygular (ya da duygulanışlar) üzerinde etkili bu yapı insanların eyleme güçlerini artırmasının önünde sürekli bir engel teşkil etmektedir; ne var ki bu engellerin hiçbiri aşılmaz değildir... İmparatorluğun insanlara karar alanı bırakmayışından kaynaklanan çaresizlik ve umutsuzluk duygularından ve bu duygular üzerine kurulan düzenlerden kurtulma isteğidir. Pasif duygulanışların yol açtığı edilgenliği yıkıp etkinliğe dönüştürmede, “*conatus*” ve “çokluk” kavramları Spinoza ve Negri felsefelerinin sağladığı birer Aşıl topuğu olarak değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANTONIO NEGRI - İTALYAN DÜŞÜNCE YAŞAMINDAKİ YERİ

1. 1. 1960'lar ve 1970'ler Boyunca İtalya

Antonio Negri (1933, Padua), 1960'ların sonlarından beri politikada ve siyaset felsefesinde etkili olmuş bir düşünürdür. İtalya'nın o dönemki politik tarihine ve Negri'yi etkileyen düşünürlere bakmak, Negri'yi tanımamıza yardımcı olacaktır.

İtalya, 1960'larda öğrenci ve işçi hareketleriyle çalkalanıyordu. Öğrenciler, üniversiteye; işçiler ise ağır çalışma koşullarına ve düşük ücretlere karşı tepkilerini ayaklanarak göstermişlerdi. Eğitimli gençlerle eğitimsiz işçiler arasında, bazen uyumlu bazen de uyumsuz bir işbirliği kurulmuştu. Bu işbirliği özellikle Torino'da kendini gösteriyordu.

Öğrenciler genel olarak otoriteye karşı çıkıyordu. Karşı çıktıkları; üniversitenin, ailelerinin ve çalışma hayatındaki patronların otoritesiydi. Öğrenciler, üniversitenin kendilerini çalışma hayatına hazırlayışını, çalışmayı ve üniversiteyle çalışma hayatı arasındaki kapitalist ilişkileri reddediyorlardı. Bu ayaklanma, otoriteye karşı bir direnişti. 60'ların sonlarında, öğrenci ve işçi hareketlerinin işbirliğini vurgulayan, Potere Operaio (İşçilerin Gücü), Lega Studenti Operai (İşçi Öğrenci Ligi), Lotta Continua (Mücadele Sürüyor) gibi yayınlar ve gruplar kuruluyordu.

Negri açısından önemli olan Potere Operaio, 1969-1973 yılları arasında etkili oldu. 1973'te dünyada petrol fiyatlarının yükselmesiyle birlikte ekonomik kriz görülmüştü. Kriz, işçilerin çalışma saatlerini, ücretlerini, örgütlenmelerini ve hatta niteliğini değiştiriyordu. Maddi olmayan emeğe dayalı işgücü önem kazanmaya başlamıştı, sendikaların ve İtalyan Komünist Partisi'nin (PCI) işçiler üzerindeki kontrolünde artış görülmekteydi.

1959’da, Negri İtalyan Sosyalist Partisi (PSI) yerel konseyine seçildi. Partinin yayın organlarında yöneticilik ve yazarlık yapan Negri, Hıristiyan Demokrat Parti ile yapılması planlanan ‘tarihsel uzlaşma’¹ sonrasında Sosyalist Parti’den ayrıldı:

Savaştan bu yana Hıristiyan Demokratlar, devletle aynı anlama gelen bir partiydi. Hıristiyan Demokratlarla ittifak böylece İtalyan Komünist Partisi’nin devlet içinde kontrolü ele almasını ve işçilerin büyük ölçekli sermayeden en üst seviyede yararlanmasını sağlayacaktı. (Negri, 2006: s. 40)

1970’lerin ortasında, Autonomia Operaia (İşçilerin Özerkliği) doğdu. İşçiler artık fabrika işçilerinden ibaret olarak görülüyordu. Autonomia Operaia, gazeteler ve radyolarla birlikte etkinlik alanını genişletiyordu. Quaderni Rossi (Kızıl Defterler), 1960’lardan beri muhalif bir geleneğin temsilcisi olan gazetelerdendi. Raniero Panzieri, Mario Tronti, Romano Alquati ve Negri gibi düşünürlerin yazı kurulunda yer aldığı gazete, işçilik (operaismo)² ile ilgili kavramların kaynağı sayılıyordu. 1980’lerin başında sona eren Autonomia Operaia, İtalya’da kapitalist sömürüye karşı işçinin, öğrencinin direnişini simgelemişti ve emeğin yeniden tanımlanmasını sağlamıştı. Bu açıdan bakıldığında, sözü edilen yirmi yıl bir anlamda “işçi” kavramı ile “organizasyon” kavramı arasına ciddi bir mesafe konması gerektiğinin yoğun biçimde düşünüldüğü bir dönem oldu. İşçi, -bir sınıf olarak- eylem, tepki, yöneliş ve itirazı hangi türden olursa olsun merkezi bir kurumsal yapı tarafından yönlendirilemeyen “güç” olarak kavramsallaştırılmaya başlandı.

“Autonomia Operaia”, Negri’nin çok sonraları geliştireceği pek çok felsefi-politik kavramın düşünsel provası gibi görülebilir. Bu provaların belki de en ilginç yanı, otorite ve sömürüye karşı geliştirilecek dirençte işçi sınıfının ilk kez klasik Marksizm’den farklı olarak tanımlanması girişimidir. Bu yeni yaklaşımda işçi sınıfı kavramı yalnızca emeğini satmaklık bakımından homojenleştirilmemiş, bu açıdan farklılaşsa bile öğrenciler, işsizler ya da ev kadınları gibi toplumsal unsurlar da “otonom” olması ve kalması gereken bu gücün yanına yerleştirilmiştir. Bu unsurlar kapitalist sistemin yeniden üretimine olanak veren refahın yaratılmasına büyük katkı sağladıkları halde, bu refaktan yeterli pay alamadıkları gerekçesiyle özellikle Negri gibi düşünürler tarafından toplumsal direnişin doğal müttefikleri gibi okunmuşlardı.

¹ “Tarihsel Uzlaşma” kavramı, İtalyan Komünist Partisi ile İtalyan Hıristiyan Demokrat Parti arasında yapılması düşünülen koalisyonu anlatmak için kullanılmaktadır.

² İşçilik (Operaismo), 1960’larda İtalya’da etkili olan politik işçi hareketidir.

1.2. Negri'nin Öncelleri

Negri'nin 68 İşçi ve öğrenci hareketleri sırasında İtalya'da, bir akademisyen olarak çalışmalarının yanında, siyasal alanda da etkin bir rolü olmuştur. Onun politik felsefesinin gelişiminde, Antonio Gramsci (1891-1937), Louis Althusser (1918-1990), Mario Tronti (1931-) gibi düşünürlerin ortaya attığı kavramların izleri görülebilir.

Antonio Gramsci, Marksist İtalyan düşünürlerdendir. Bir dönem milletvekilliği yapmış olan ve İtalyan Komünist Partisi(PCI) içinde, anti-Faşist mücadeleyi 'genel sekreterlik' düzeyinde de yürüten Gramsci, Mussolini'ye düzenlenen bir suikasttan sorumlu tutularak, hapse atılır. Hapishanede geçirdiği dönemde yazdıkları, "Hapishane Defterleri" adlı eserde bir araya toplanmıştır.

Gramsci, 'güç' üzerine düşünmüş, ekonomik hayatta kazanılacak olan egemenliğin, kültürel hayattaki egemenlikle sıkı sıkıya ilişki içinde olacağını belirtmiştir. İtalya'da Komünist Parti ile Hıristiyan Demokratların işbirliği düşüncesi, Gramsci'nin 'tarihsel uzlaşma' kavramında temelini bulmaktadır. Gramsci'ye göre, tarihsel uzlaşma ile işçi sınıfı sadece ekonomik alanda değil, kültürel ve ideolojik alanlarda da söz sahibi olabilmekte, kendi aydın sınıfını yetiştirmek için uygun ortamı bulabilmektedir. Gramsci, Fordizm³'den Post-fordizm⁴'e geçiş ve bu dönemde işçilerin geçirdiği değişim; güç ve gücün toplum içindeki yayılışı gibi konular üzerinde durur. Gramsci'nin 'hegemonya', 'sivil toplum' kavramları ile Negri'nin üzerinde çalıştığı 'iktidar' (potestas) ve 'güç' (potentia) kavramlarının bağlantısı üzerinde, Negri'nin temel kavramlarını ele aldığımızda duracağız.

Louis Althusser, kendinden önce Gramsci'nin de vurguladığı 'ideoloji' alanını önemli bir araştırma konusu olarak görmüştür. İdeolojinin maddi bir varoluşa sahip olduğunu düşünen Althusser'e göre, "...hiçbir sınıf DİA'lar⁵ içinde ve üstünde hegemonyasını uygulamadan devlet iktidarını sürekli olarak elinde tutamaz." (Althusser, 2000: s. 36) Devletin İdeolojik Aygıtları, üretim ilişkilerinin yeniden üretiminde de etkindir.

³ Fordizm: Kendiliğinden hareket eden bir montaj hattı üzerinde, her işçinin uzmanlaşmış olduğu bir işi yapmasına dayanan ekonomik sistemdir.

⁴ Post-fordizm: Fordizmin krizi sonrasını anlatan bu kavram, ürünlerin farklılaşması, üretimin esneklik kazanması, yabancılaşma sorunlarının azalması gibi bazı değişiklikleri içeren ekonomik sisteme karşılık gelir.

⁵ Devletin İdeolojik Aygıtları: Kilise, aile, okul, parti, basın, sanat gibi özel ya da kamusal kurumların oluşturduğu gerçekliklerdir. Devletin iktidarını elinde tutan yönetici sınıf, bu aygıtlarda da etkindir.

Mario Tronti, *Autonomia Operaia* (İşçilerin Özerkliği) hareketinde yer alan ve *Quaderni Rossi*'de yazan önemli düşünürlerdendir. *Autonomia* hareketinin temel kavramlarından olan 'sınıfsal reddetme'yi ortaya koyan Tronti, işçi sınıfının kapitalist gelişmeyi ve onun getirdiği ilişkileri, dolayısıyla çalışmayı reddetmesi gereğinden söz eder. İşçi sınıfının yaratıcı gücü, bu reddetme gücünde yatmaktadır. Değiştirici ve yaratıcı gücün, işçi sınıfından(aşağıdan) geldiği düşüncesiyle Tronti, Negri'yi özellikle "imparatorluk" tasarımı konusunda etkileyecektir.

1978 yılında, İtalya'nın Marksist militan bir grubu olan Kızıl Tugaylar (*Brigate Rosse*), İtalya başbakanı Aldo Moro'yu kaçırap, öldürür. Negri, işçi ve öğrenci hareketlerindeki kuramsal öncülüğü ile sergilediği eleştirel tavrının karşılığında, Moro'nun kaçırılma ve öldürülme olayının soruşturulması kapsamında, hakkındaki suçlamalar kanıtlanamasa da, tutuklanır:

1983 yılında Radikal Parti'nin yürüttüğü bir kampanya sonunda bu partinin listesinden İtalyan Parlamentosu'na seçilene dek dört buçuk yıl boyunca hapiste kalır. Eylül 1983'te Bakanlar Kurulu'nun dokunulmazlığını kaldırmaya karar vermesiyle, Negri İtalya'yı terk eder ve 1997 yılına dek yaşayacağı Fransa'ya geçer. (Gökmen, 1998)

1997'de İtalya'ya dönen Negri, cezasının kalanını çeker ve 2003 yılında serbest kalır. Negri, bu 'hapis- kaçış- dönüş' döneminde, G. Deleuze, F. Guattari, M. Hardt gibi günümüz düşünürleriyle de entelektüel bağını koparmaz.

İKİNCİ BÖLÜM

“AUTONOMIA ve NEGRI DÜŞÜNÇESİNDEKİ DİĞER TEMEL KAVRAMLARIN ANLAM İÇERİKLERİ

2.1. Negri Düşüncesinde Temel Kavramlar

Negri'nin temel kavramlarının inceleneceği bu bölümde; “otonomi”, “çokluk” ve “iktidar” kavramları üzerinde durulacaktır. “Autonomia” düşüncesi, Amerikalı otonomist Harry Cleaver tarafından “...işçilerin kendi çıkarlarını tanımlayabilme⁶ ve onlar için mücadele edebilme yetileri” olarak tanımlanmaktadır. Otonomi, işçi sınıfının hep sermayenin biçtiği değere göre konumlandırıldığı bir anlayıştan, kendi değerini kendisinin belirlediği bir anlayışa geçiştir. Otonomi, işçi sınıfının iktidardan bağımsız olarak toplumsal değerler yaratabilme gücünü ifade eden bir kavramdır. Michael Hardt, “...Negri'nin çalışmaları genellikle kapitalist üretim ilişkilerinin iktidarı ile proletaryanın üretici gücünün kuvveti arasındaki karşıtlığa yönelmiştir.” derken, aslında 1960'lar ve 1970'ler boyunca İtalya'da görülen işçi ve öğrenci hareketlerinde belirginleşen bir karşıtlıktan söz etmektedir. İşçi ve öğrenciler için neyin gerekli olduğuna karar verecek bir hiyerarşik örgütlenme (parti ya da sendika gibi) olmadan da bu grupların örgütlenebileceği düşüncesi İtalya'da o dönemlerde etkili olmuştur. Böylelikle işçi ve öğrenciler kendi çıkarlarını kendileri ortaya koymuş ve bu çıkarlar doğrultusunda gösteriler, yürüyüşler, iş bırakma eylemleri vb. yapmışlardır:

Autonomia, ayrı bir siyasal varlık olarak ilk defa Mart 1973'te ülkenin çeşitli yerlerinden birkaç yüz militanın Bologna'da devrimci solda yeni bir ulusal örgüte yönelik bazı geçici adımlar atmaya üzere toplanmasıyla şekillendi. (Wright, 2004, s. 190)

⁶ Kendi çıkarını tanımlayabilme: İleride Spinoza tartışmasında göreceğimiz gibi görüldüğünden çok daha önemli kimi tematik bağlantılara işaret etmektedir. Spinoza için her varlığın varlıkta kalmak üzere her şeyi yapmaya hakkı olduğu yolundaki düşüncesi, varlıkların kendilerine yarayanları ve yaramayanları öngörebilmesine bağlıdır. Ancak bu öngörüde yanılığlara düşmek çok olağandır. Spinoza özellikle Etika'da ve kısmen de TPT'de “tamuygun” bir bilginin doğru yönlendiriciliği ile “hayalgücü”nün (imagination) yanılıcılığı arasında titiz ayrımlar çizer. Aslında Negri'nin tüm siyaset felsefesini, siyasi temsilin bu yanılığlar yaratan etkilerinin analizine indirgemek bile olanaklıdır. Otonomi, var kalma hakkının bizzat varlığın kendisi tarafından tanımlanmasının önemine bu bağlamda vurgu yapar.

Otonomi, bir parti ya da sendika yapısını reddeden işçilerin örgütlenmesini ifade eden bir kavramdır. Bu örgütlenme belli ölçülere ya da hiyerarşik bir yapıya göre değil, sömürünün görüldüğü her alanda ortak bir karşı çıkışa dayanmaktadır.

Negri bu açıdan işçilerin örgütlenmesi ile siyasal, toplumsal ve ekonomik örgütlenme arasında bir ayırım görmemektedir; çünkü günümüzde üretim sadece fabrikada yapılan bir etkinlik olmaktan çıkmıştır. Mücadelenin fabrikanın dışına kayması, 1973 ile 1979 arası döneme rastlamaktadır:

Öğrenciler, işçiler, işsiz gruplar ve diğer toplumsal ve kültürel güçler hep beraber hiyerarşik olmayan yatay ağlar içinde, demokratik toplumsal örgütlenmenin ve siyasal eylemin yeni biçimlerini deneyimlediler. (Derleme, Hardt, 2005, s. 22)

Toplum her alanda üretimle iç içedir, fabrikada çalışmadığı zamanda bile işçi çalışma saati için gerekli olan hazırlığı yapmakla, yeniden üretim için hazırlanmakla meşguldür. Bu nedenle sermayenin sömürüsüne karşı çıkmak için tek yer fabrika değildir:

Üretim güçleri aslında günümüzde bütünüyle biyo-politiktir; başka bir deyişle üretici güçler yalnız üretim boyunca değil, bütün yeniden üretim alanı boyunca da işler ve bunları doğrudan kurar. (Negri & Hardt, 2000, s. 372)

Otonominin İtalya'da kendini gösterdiği eylem biçimleri; ulaşım ücretlerinde kendiliğinden indirim yapılması, evlerin işgali, film ya da konserleri para ödemedi izleme, çalışanların kahve molalarını uzatmaları ve fazla mesaiye kalmayı reddetmeleri olarak örneklendirilebilir. Otonomi hareketinin bütünlüklü bir tarihini ortaya koymak güçtür; çünkü otonom hareket büyük oranda yerel bir karakter sergilemiştir. Belli bir merkezden yönetilen bir isyan dalgası olmadığından:

Otonominin parçası olan her bir bölgesel kolektif kendi alanındaki sınıf bileşiminin somut özgünlüğünü izliyordu ve bunu bir sınır olarak değil daha ziyade varlık nedeni olarak yaşıyordu. (Derleme, Virno, 2005, s. 41-42)

Otonomi hareketinin, İtalya'daki Hıristiyan Demokrat Parti ve Komünist Parti politikacıları tarafından baskı ve sindirme hareketiyle karşılanması şaşırtıcı bir sonuç değildi. Ancak 1978 yılında, sonradan Negri'nin de suçlandığı, Hıristiyan Demokrat politikacı Aldo Moro'nun kaçırılması olayı, iktidarın Otonomi hareketine tepkisini şiddetlendirdi ve Otonomi hareketini sona erdiren bir aşamayı oluşturdu. 1979 yılında Otonomi hareketinin önde gelen düşünürlerinin tutuklanmasıyla baskıcı politika doruğa ulaşmış oldu.

“İktidar” ve “çokluk” kavramlarına bakacak olursak; İngilizce “power” (güç) sözcüğü, İtalyanca'da “potenza” ve “potere” olmak üzere iki anlama gelmektedir. “Potere” iktidarın merkezi otoritesini anlatırken, “potenza” merkezi olmayan bir gücü anlatmada kullanılır.(Bkz. Derleme, 2005, s.370) Negri, “imparatorluk”⁷ kavramının karşı-alternatifi olarak “çokluk” kavramını kullanır. İmparatorlukta bütün iktidar ilişkileri bir aradayken, “çokluk” kendini temsil eden kurumları bir kenara bırakan, üretici gücünü kullanan tekilliklerin adıdır. Çokluk, dönüştürme ve yaratma güçlerine sahiptir, Negri bunlara “virtüel güçler” adını verir. “Biz virtüelden, çoklukta mevcut olan eyleme güçleri kümesini (olma, sevme, dönüştürme, yaratma) anlıyoruz.” (Negri & Hardt, 2000, s. 365) Virtüel güçler, ortaklıklar yaratmaktadır, diğer tekilliklerle bir arada olmaktan doğup yayılmaktadır.

Deneysel bir eğretileme olarak Negrici “çokluk” kavramını yekpare ve kendi içinde tutarlılığı öngörülebilir bir organizmadan çok, her bir parçası etkin, eyleyen ve yönelişleri her zaman öngörülebilir olmayan “biraradalık” olarak imlemek daha doğru olacaktır. Çokluğun merkezsiz oluşunu, iktidarın yayılmışlığından yola çıkarak anlamak mümkündür. Bu bir anlamda akla Foucault'çu iktidar kavramını da getirir. İktidar, sanıldığı gibi, belli bir menfaatler sisteminin yönetildiği merkezi yapı değildir, her türden toplumsal ilişkilerin (evlilikte eşler arası, okulda öğrenciler ya da öğretmenler, ya da öğretmenlerle öğrenciler arası vb.) içine sirayet eden bir “baskılamalar rejimi”dir. Rejim kendini her türden kişiler arası ya da toplumsal ilişkide yeniden üretir, çoğaltır, biçim değiştirir... Bu türden bir iktidar sorunsalına karşı geliştirilecek tepkinin de merkezsiz olması gerektiğini anlamakta Negri düşüncesi açısından şaşılacak bir şey yoktur.

⁷ İmparatorluk: Negri'ye göre, çağdaş küresel düzen, merkezsiz bir iktidar ağı, sınırsız bir yönetimdir. Aynı başlıktaki yazarın eseri için bakınız kaynakça.

Negri'nin, iktidar ve toplumsal güç ayrımında, iktidar aşkın bir hükmetme erkini ifade ederken; güç, yerel bir kurma kuvvetidir. (Bkz, Negri, 2005, s. 29) Aşkın devlet anlayışlarında erdem, değerler, ahlak, Tanrı gibi ölçüler yer alırken, Negri'nin siyaset felsefesi ölçü ötesi olana yönelmektedir. Negri'ye göre "... hiçbir aşkın güç ya da ölçü, dünyamızın değerlerini belirleyemez. Değeri yalnızca insanlığın sürekli icat ve yaratma serüveni belirleyecektir." (Negri & Hardt, 2000, s. 364) Mücadelenin otonomi hareketiyle birlikte sadece işçi sınıfı mücadelesi olmaktan çıkması, artık aşkın bir iktidar anlayışının ortadan kalkmış olmasıyla da ilişkilidir. Aşkın devlet erki, yönetilenlerin korku ve güvensizlikleri ile beslenen, disiplini sağlamayı amaç edinen, merkezi bir iktidarı anlatmaktadır.

Özellikle modern devlet biçimlerinde ön plana çıkan bu devlet erki, günümüzde etkinliğini yitirmektedir. Artık aşkın devlet erki değil, yaygın bir iktidar sorunu yaşanmaktadır, yaygın iktidar toplumun her alanına işlemektedir. Yaygın iktidar biçimi, sadece siyasal alanı değil, ekonomiyi ve sosyal yaşamı düzenleyip kontrol altına almaya çalışmaktadır. Bu açıdan da merkezsizdir, yayılcı bir niteliktedir.⁸ Negri, imparatorluğun bir özelliğinin de kontrolün yayılcı niteliği olduğunu belirtir. Hayatın her alanını kaplayan bir iktidar, biyo-iktidar, imparatorlukta görülmektedir; "Biyo-iktidar, toplumsal hayatı onu izleyerek, yorumlayarak, soğurarak ve yeniden eklemleyerek içeriden düzenleyen bir iktidar biçimidir." (Negri & Hardt, 2000, s. 48) İktidarın bir yeri yoktur, o her yere yayılmış durumdadır. Sömürü sadece fabrikada olmadığından, sömürüye karşı çıkış da sadece fabrikada görülmez:

Sömürü ve tahakküm hala somut olarak, çokluğun etinde ve kemiğinde yaşanmakla birlikte o kadar şekilsizdir ki, sanki artık saklanacak hiçbir yer kalmamıştır. Eğer artık dışarıya olarak görülecek hiçbir yer yoksa her yerde karşı olmak zorundayız. (Negri & Hardt, 2000, s. 226)

Çokluğun karşı çıkışı, öğrencinin eğitim sistemine, ev kadınının yeniden üretim sürecine ve aile hayatının geleneksel biçimine, işçinin işe karşı çıkışı olarak her yerde görülebilmektedir. Çokluğun gücü, tekil güçlerin etkileşiminden doğar; iktidar bu güce el konulması, bu gücün kullanılmasıdır. Negri, özellikle Deleuze ve Guattari'nin toplumun üretici gücünü ele alışlarını esinleyici bulmaktadır:

Bu düşünürler dikkatimizi doğrudan toplumsal üretimin ontolojik tözüne yönlendirirler. Makinler üretir. Çeşitli aygıtları ve düzenleriyle toplumsal makinelerin daimi ilerleyişi onu kuran özneleri ve nesnelereyle birlikte bir dünyayı üretir. (Negri & Hardt, 2000, s. 53)

⁸ Yaygın iktidarı bize anlatan örneklerden biri, Foucault'nun disiplin toplumu ile kontrol toplumu arasında yaptığı ayrımıdır. Bu ayrımın Negri'ci çözümlemesi için bkz. İmparatorluk (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2008) s. 46-48.

Tekilliklerin üretken güçlerinin birleşmesi, aynı zamanda bedensel bir üretime geçişi anlatmaktadır. Negri'ye göre, "Dünyanın ortak varoluşunu yaratan, İktidar değil, çokluğun kurucu gücüdür. Bu ortak varoluş bir düzen için önkoşuldur." (Negri, 2003, s. 278) Üretim, sadece zihinsel bir düzlemde değil, hayatın içindeki tekilliklerin ilişkiye girmesiyle gerçekleşir

Negri'nin konumuz açısından öncelikli olan bu kavramlarının, İtalyan düşünce geleneğinde "hegemonya" ve "sivil toplum" kavramları çerçevesinde bir arka planı bulunduğu söylenebilir. Antonio Gramsci politik toplumla sivil toplumu birbirinden ayırmaz, bunlar arasındaki bir dengeden devletin ortaya çıktığını belirtir. Devlet, siyasal topluma ve doğrudan egemenlik işlevine karşılık gelir. Egemenlik, baskı ve zorlama içerir, "...devlet ve hegemonyayı bir arada ele almak gerekir. Gramsci'de "hegemonya" gönüllü ve kendiliğinden oluşan "rıza"ya dayalıdır; ancak içerdiği sınıf ilişkilerine göre farklı biçimler alır." (Önsöz, Gramsci, 2009, ,s. 22) Gramsci'de, hegemonik kontrolün sınıflar arasında (burjuva ve proletarya) değişkenlik gösterebileceği, bu değişkenliği sağlamada ise kültürün ve eğitimin öncelikli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

2.2. Kavramların Spinozist Temelleri

Antonio Negri'nin Spinoza üzerine yaptığı okumaların etkisini özellikle “Yaban Kuraldışılık”⁹ kitabında görebiliriz. Negri, kitapta Spinoza düşüncesi üzerine çalışmayı önemli kılan nedenleri şöyle sıralamaktadır; Spinoza modern materyalizmin en ileri biçimi ile toplumsal gerçeği çarpıtmayan bir demokrasi kavramının temelini kurmuş ve metafizik tarihinin kendi alternatiflerini de içinde barındırdığını göstermiştir. (Bkz. Negri, 2005, s. 38-39)

Negri'nin ‘devrimci’ olarak nitelendirdiği Spinoza düşüncesi, siyaset felsefesinde ortak bir öze sahip olduğu düşünülen bireylerin tek bir egemen güç tarafından yönetilmesi yerine farklılıklarını yitirmeden kendiliklerinden bir araya gelerek bir otonomi oluşturdukları düşüncesinde temellenmektedir. Negri'ye göre Spinoza'da “kurucu bir Çokluk” düşüncesi vardır. Çokluğun gücü Negri'nin kendi döneminde tanık olduğu işçi ve öğrenci olaylarında kendini göstermiştir, bu anlamda Negri'nin bu güçten ve Spinoza'dan etkilenmesi gündelik hayatıyla bağlantılı sayılabilir.

Spinoza felsefesi içkin bir anlayışa sahiptir, varlıkların kendilerini aşan bir nedene/ güce bağlı olduğuna inanmaz, var olanların aynı düzlemde yer aldığını savunur. Aşkılık; din, devlet, yöneten... gibi insanı merkeze alarak kurulan hiyerarşik düzen anlayışlarının genel özelliği; içkinlik, varlıklar içinde dikey bir düzen değil yatay bir düzlem kuran, insanın ayrıcalıklı konumunu ortadan kaldıran anlayışların genel özelliğidir.

Spinoza'da ontoloji ile etik arasında güçlü bir bağ vardır. Spinoza felsefesinde teklikler arasındaki ilişki, onun özgür toplumunu anlamamızda yardımcı olacaktır. Spinoza'da tekil varlıklar arasında bir ayırım / kopukluk yoktur, hatta bu ayırımı biz burada konuyu kavramayı kolaylaştırmak adına yaptığımızı söyleyebiliriz. Spinoza, varlıklar içinde bir hiyerarşi kabul etmez, ona göre varlıklar birbirinden sahip oldukları gücün niceliğine göre ayrılırlar, onun etiği varlığın ne olduğundan çok, ne yapmaya gücünün yettiğiyle ilgilidir. Tekillerin gücü, sahip oldukları bir olanak değil, zaten her an gerçekleştirdikleri eyleme ve yaşamayı sürdürme gücüdür. Güç edilgen değildir. “ Spinoza insanı hiçbir zaman akıl sahibi hayvan diye tanımlamaz. İnsanı neler yapabildiğiyle, beden ve ruh, nelere muktedir olduğuyla tanımlar.” (Deleuze, 2000, s. 116)

⁹ Yaban Kuraldışılık,: Negri, hapisteyken Spinoza üzerine yazdığı bu kitapta, Spinoza'nın yaşadığı dönem içindeki farklılığını ve devrimci felsefesini anlatır.

Tekillikler kendiliğinden bir araya gelerek başka bir tekili oluşturur; bu açıdan bakıldığında her tekil, başka tekilliklerin bir aradalığı sayılabilir. Spinoza, Etik'te, II. kitabın 7.Tanım'ında bu ilişkiyi şöyle açıklar:

Tekil şeyler deyince, sonlu olan şeyleri ve gerektirilmiş bir varoluşu bulunanları anlıyorum. Eğer birçok fertler, hep aynı eserin nedeni olacak surette aynı etkinlikte birleşirse, onların hepsini o zaman aynı tekil şey gibi sayarım. (Spinoza, 2004, II, Tanım 7)

Buradan hareketle, varlık -birbirinden farklı olsa da- çeşitli düzeylerdeki tekil varlıkların bir aradalığı olarak düşünülür. Negri'ye göre:

Varlığın çeşitli düzlemlerinin topluluğu, tekil bir varlık düzlemine indirgenmiş ve burada gerilime sokulmuştur. Mekanikçilik ufku ontolojik açılışın mutlak bir koşulu haline gelir. (Negri, 2005, s. 143)

Negri, siyaset felsefesinde, Spinozacı gücün kendiliğinden örgütlenişinden yola çıkarak kurulabilecek bir toplumsal yapının olanaklılığı üzerinde durmaktadır. Negri, işin ve iktidarın hayata yayılışına hatta işin hayat olarak anlaşılmasına karşı çıkarken, - tekilliklerin bir araya gelme gücünden esinlenip- çokluğun bir araya gelişine alternatif akışkan örgütlenmelerin oluşmasından söz edecektir. "...Spinozacı siyasette, siyasal beden temsiliyet üzerinden değil, güçlerin ortak bir şekilde, aracısız, dolayimsız ve nerdeyse kendiliğinden bir biçimde bir araya gelmesiyle oluşur..." (Canaslan, 2009, s. 36) Negri, Spinoza'nın metafiziği ile siyaset felsefesi arasında bir ayrım görmez, ona göre üretici güçlerin kendiliğinden bir araya gelme gücü, üretim ilişkilerinin yapısını belirleyecektir, bu da metafizikle siyaseti bir arada düşünmemizi sağlayacak olan bağıdır. Alexandre Matheron'a göre, Spinoza felsefesinde:

Politik toplum, bireysel arzulara dışarıdan dayatılan bir düzen değildir; sözleşme ya da hakların aktarımı yoluyla, aşkın bir yükümlülük ortaya çıkaracak biçimde kurulmuş da değildir. Politik toplum, birleşerek kolektif güce dönüşen bireysel güçlerin karşılıklı etkileşimlerinden (diyalektik değil) nerdeyse mekanik bir biçimde doğar. (Negri, 2005, s. 21)

Spinoza'ya göre Tanrı, var olan her şeyin nedenidir, var olanlar aslında tektir, bir bütünün çok yönlü halleridir. "Var olan her şey Tanrı'da vardır ve Tanrı var olmadan hiçbir şey var olamaz ve tasarlanamaz." (Spinoza, 2004, I, Önerme 15) Spinoza'ya göre, her var olan Tanrı'nın varlığı içindedir:

"...bütün Tabiat parçalarının, yani bütün cisimlerin, bu bütünsel ferdin tavrında hiçbir değişiklik olmaksızın, sonsuz bir tarzda değişikliğe uğrayan tek ve aynı fert olduğunu kolaylıkla tasarlarız..." (Spinoza, 2004, II, Önerme 13, Scolie)

Spinoza etiğinde varlıkların ortak ya da genel bir öze sahip olmadığı, ancak tekil varlıklara ait bir belirlenim olarak özden söz edilebileceği belirtilmektedir. Negri'ye göre, Spinoza böylelikle:

Bütün varlığın tamlığının, aslında her defasında varlığın çok yönlülüğü olduğunu gösterir. İlke olarak sonsuzluk, aktif bir ilkedir. Onun bölünmezliği varlığın tüm biçimlerinin olanağıdır. (Negri, 2005, s. 121)

Var olanların varoluş tarzları arasında niteliksel bir karşıtlık bulunduğunu gösterir, “Şeyler karşıt tabiattadırlar, yani biri ötekini ortadan kaldırabildiği derecede, aynı konuda bulunamazlar.” (Spinoza, 2004, III, Önerme 5) Tanrı dünyaya yayılmış olarak tasarlanır, sıfatlar ya da yüklem Tanrı'nın dünyaya yayılışının araçlarıdır. “Cevherde, onun özünü meydana getirmek üzere algıladığımız şeye sıfat (ya da yüklem) diyorum.” (Spinoza, 2004, I, Tanım 4) Böylelikle Tanrı'da algıladığımız her şey, onun bir görünümü, özelliği, taşıyıcısı haline gelir. “Öyleyse yüklem, sonsuzun dünyaya doğru örgütlenişinin failidir.” (Negri, 2005, s. 125)

“Varlıkta kalma çabası” ya da “*conatus*”, Spinoza'nın konumuz açısından önemli başka bir kavramdır. Spinoza'ya göre, her varlık her durumda kudreti dâhilindeki her şeyi gerçekleştirerek, var olmakta direnir. “Her şey kendi varlığında devam etmek için elinden gelen bütün çabaları yapar.” (Spinoza, 2004, III, Önerme 6) Bu açıdan varlıklar eşittir, ancak kudretler eşit değildir. Kudretlerin eşit olmayışı ya da kudretlerin derecesi ise özü belirler. Öz, bir kudret derecesidir. “Varlıkta kalma çabası”, şeylerin sahip oldukları etkin kudrete işaret eder. Varlıkta bulunan kudret, bu anlamda bir eyleme olanağı değil, varlığa sınır çizen eyleme gücü olmaktadır. Varlıkların kudretlerinin çizdiği sınırları dışında biçimsel sınırları yoktur. Varlıkların önemini belirleyen ileride sahip olacakları değer değil, zaten varoluştaki taşıdıkları güçtür. Spinoza etiğinde, kudretle varlıkta kalma çabası birlikte ele alınır. Varlıkların biçimle belirlenen sınırları yoksa kudretleri onları belirliyorsa, hak ettikleri şeyler zaten yapabilecekleri şeylerdir. Hak ve kudret eşit olarak görülmektedir, böyle olunca da varlıkların kudretlerini arttırmak adına yapacağı her şey “doğal hak” kapsamında değerlendirilmektedir.

Spinoza, Etik'te özellikle III. kitapta, insanın kudretini arttıran ya da eksiltlen durumların bir dış nedene bağlı olduğu düşüncesinden hareket eder ve insanın kendisine yarayanı ya da yaramayanı anlamasının duygusal biçimlerini gösterir. Eyleme kudretine yaptıkları etkiden yola çıkarak iyi ve kötü kavramlarını açıklayan Spinoza'ya göre, eyleme kudretini arttıran şey iyi, azaltan şey ise kötüdür. Var olanlar üretme gücü taşırlar, Spinoza felsefesinde, bu üretme gücüne etkisi bakımından diğer var olanların değerlendirilmesi söz konusudur, yoksa genel İyilik- Kötülük tanımlarındaki gibi bu üretme gücü üzerine bir değerler sistemi kurulmamıştır. Öyleyse iyi ve kötüyü belirleyen şey, bir ahlaki kavram olmaları dolayısıyla sahip oldukları içerik değil, insana sağladıkları yarardır. Negri'ye göre, Spinoza felsefesinde insanın kendine yarayanı kendiliğinden bilebilmesi, buna göre eylemesi, Spinoza etiğinin bireyci ahlak anlayışlarından farklı bir yönüdür. Bireyci ahlak anlayışları, bireyin sadece kendi yararını düşünmesi gerektiği temeline dayanırlar; Spinoza'nın kendine yarayanı bulma düşüncesi ise ortak yarara yayılan bir özellik göstermektedir. En önemlisi de Spinoza tekil varlıkları zaten doğadan/ genelden ayırmadan konuya yaklaşır, onun tekilliği daha büyük tekilliklere doğru yayılmaktadır. “Bireysellik, ne bir ilke ne bir değer olarak, yalnızca toplumsallukta sürekli olarak baştanbaşa genişleyen bir varlığın yapısındaki bir öge olarak geri döner.” (Negri, 2005, s. 263) İnsanın kendine yarayanı bilmesi ile insanın otonom gücü arasında bir bağ kurulabilir. Kendine yarayanı bilme sürecinde, insana eşlik eden bilginin türü önemlidir. Spinoza, insanın üç tür bilgiye sahip olduğundan söz eder ve bunlardan ancak ikinci ve üçüncü türün doğru olduğunu belirtir:

1- Bulanık olan duyu bilgisi, sanılarımız

2- Bedendeki etkilerden doğan ortak kavramlar, aklımız

3- Kendimizi, şeyleri ve Tanrı'yı bilmemiz, bilimsel sezgi (Bkz. Spinoza, 2004, II, Önerme 40, Scolie II)

Bu bilgi türlerinden hangisine sahip olduğumuz, varlıkta kalma derecemizi ve etkinlik düzeyimizi etkilemektedir. Spinoza'ya göre, “fikir”, temsil ya da işaret anlamına gelir. İnsan, bedeninde olup bitenleri, başka varlıkların kendi bedeni üzerindeki etkilerini, “upuygun olmayan fikirler” yoluyla bilir. Buna “imge” ya da “iz” denebilir. İnsan kendini, diğer varlıkları ve aslında bunlarla bir ve aynı şey anlamına gelen Tanrı'yı ise “upuygun fikirler” yoluyla bilir:

Eseri kendi kendisine açık ve seçik olarak tanınan nedene, upuygun neden diyorum, yalnız başına ve eseri bilinmeyen nedene ise upuygun olmayan (ya da kısmi olan) neden diyorum. (Spinoza, 2004, III, Tanım I)

İnsan duygulanışlar aracılığıyla, kendi bedenine yaptıkları etkiden yola çıkarak, dışarıdaki varlıkları bilebilir, bu dolaylı bir bilgidir. Duygulanış hem bedensel hem düşünseldir. Duygulanışlar, dolaylı yoldan insanın bedenini anlamasına yardımcı olsa da tam bir bilgi vermezler:

Duygulanış deyince Bedenin etkileme(tesir etme) gücünün artmasına veya eksilmesine, tamamlanması ya da indirilmesine sebep olan bu Beden duygulanışlarını, aynı zamanda bu duygulanışların fikirlerini anlıyorum. Bu duygulanışların birinin upuygun sebebi olabildiğimiz zaman duygulanış deyince bir etki(action) ; başka durumlarda bir edilgi(passion) anlıyorum. (Etik, III, Tanım III)

Dış cisimleri ancak tam ya da upuygun bilgi yoluyla bilebiliriz. Tanrı da upuygun bilgiyle dış cisimleri bilir. Her şey tek bir birey gibi düşünüldüğünde, Tanrı eğer dış cisimler hakkında tam ya da upuygun bir bilgiye sahipse, insan da buna sahip olabilir. Negri'ye göre:

Tanrı tümüyle tekilik yaşamının ve gücünün, varlığın çok yönlülüğünün içinde yaşar: Tanrı bundan başka bir şey değildir. Etik, örtük olarak var olanın bengiliğine, kipin bengiliğine erişmekten ibarettir. (Negri, 2005, s. 289)

Sahip olduğumuz bilgiler ile varlıkta kalma çabamız arasındaki bağlantı böylece belirginleşir. İnsan, artık İyilik gibi belli ahlaki ödevleri gerçekleştirecek bir varlık olarak dünyada merkezi bir konumda değildir, aksine merkezsizdir, kendine neyin iyi geleceğini anlamaya çalışan bir kudret oranıdır. İnsanın edilginliği duygulanışlardan kaynaklanırken, upuygun fikirler insana özgürleşme yolunu açarlar. Akılla yöneltilecek insan kendine yarayanı bilirken, artık dış etkilerin kölesi olmaktan kurtulur, upuygun fikirler yoluyla özgürleşir. Bu fikirlere diğer insanlar da sahip olduğunda, o zaman “insana insandan daha yararlı gelen bir şey” tasarlanmamaktadır. Yararlı olanın ne olduğunu bulmak, her özgür insan için diğer özgür insanlarla birlikte etkin olmayı gerektirmektedir. Çünkü upuygun fikirlere sahip olduğumuzda daha az kötülük, daha çok iyilik istiyoruz. (Bkz. Spinoza, 2004, IV, Önerme 65)

Kötülükten kaçmak ise upuygun fikirlere yönelmek, etkinliğe geçmek anlamına gelmektedir. Duygulanışlar bir nesneyle ya da dışarıyla ilgili olarak ele alınırken, upuygun fikirler etkinliğimizle ilgisinde ele alınır:

Öyleyse upuygun fikrin bir önemi onun nedenlerinin ifadesinin düşünce gücümüzü arttırmasından dolayıdır; ne kadar upuygun fikre sahip olursak varlığın yapısı ve bağlantıları hakkında o kadar fazla şey biliriz ve düşünce gücümüz de o kadar büyük olur. (Hardt, 2002, s. 152)

İnsanın belli bir özü gerçekleştirmeye çalışan bir varlık olmadığı, sadece etkin bir varoluş içinde varlıkta kalmayı sürdürmeye çalıştığı söylenebilir. “*Conatus*”, insanın bedensel ve düşünsel yönlerinin birlikteliğine de vurgu yapar:

“... Bu çaba yalnız Ruha çevrildiği zaman, irade adını alır; fakat Ruh ve Bedene çevrildiği zaman, insanın özünden başka bir şey olmayan iştah adını alır ki, onun tabiatından zorunlu olarak kendi korunmasına yarayan her şey çıkar; bundan dolayı insan buna meyleden her şeyi yapmakla gereklenmiştir. Bundan sonra iştah ile arzu arasındaki biricik fark şudur ki, arzu genel olarak kendi iştahının içten bilgisine sahip olması dolayısıyla insana çevrilir...”(Spinoza, 2004, III, Önerme 9, Scolie)

Spinoza'nın etik anlayışı bizi yaşama bağlar, bunu dolaysızca etkinlik düzeyimiz, varlıkta kalma çabamız üzerinden yapar. Etik'te, yaşama/ yararlı olana/ iyiye yapılan vurgu, kitabın başında Tanrı'dan insana doğru bir yayılmayı izlerken, kitabın sonlarına doğru insandan diğer insanlara ve Tanrı'ya doğru bir geçişi izlemektedir. Negri'ye göre, Spinoza:

Dünyaya sistematik bir çözüm vermez; fakat ölüm karşısında yaşamın, nefret karşısında sevginin, acı karşısında hazzın, varlığın alçalması ve yalnızlık karşısında toplumculuğun olumlanması olarak, dünyayı etik eylemin doğruluğuna yönlendirmek için onun sistematik çözülüşüne gerçekten ulaşır. Ve yaşam başlar. (Negri, 2005, s. 281)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEGRİ'DE "İKTİDAR" VE "TOPLUMSAL GÜÇ" KARŞITLIĞI

3.1. Negri'nin Spinoza'ya Borcu

Spinoza'nın varlık görüşünde, tekilliklerin bir araya gelişiyle diğer tekilliklerin oluşması ve bu bir araya gelişin kendiliğindenliği, tekilliklerin varlıkta kalma çabasının bir göstergesi olarak görülmektedir. Tekilliklerin bir araya gelmek için herhangi bir temsile/ dolayım gereksinim duymayışı ise, Spinoza'nın ve Negri'nin siyaset felsefesinde farklı örgütlenme olanaklarına kapı açmaktadır. Varlığa bir ereksellik yüklemeyişi, Spinoza'nın temsilden uzak bir felsefe geliştirmesini kolaylaştırmıştır. Erekselliğin olmayışı, tekilliklerin varoluşunun, bütünü yaratmaya dönük bir proje için birer alt basamak sayılmasını engellemektedir. Tekilin önemi dolaylı bir yoldan sağlanmaz, buna gerek yoktur, çünkü Spinoza felsefesinde zaten tekillikler Tanrı'dır/ doğadır, Tanrı da her şeydir. "Var olan her şey Tanrı'da vardır ve Tanrı olmadan hiçbir şey var olamaz ve tasarlanamaz." (Spinoza, 2004, I, Önerme 15) Tekil, var olarak zaten gücünü göstermektedir, güçlü olmak için bir tümele, iktidara, ahlaki değerlere vb. gerek duymamaktadır.

Modern gelenek açısından "temsil" kavramı, zihin-beden, yöneten- yönetilen, iyilik- kötülük gibi ikilikler ve bu ikiliklerden birinin aşkınlığı ile beraber anılmaktadır. Zihin-beden ikiliğinden söz edilen felsefelerde, zihin bedeni temsil eder, onu dolaylı yoldan anlatmaya yarar, çünkü bu düşünceye göre bedenin doğrudan anlatımı ahlakdışı/ akıldışı sonuçlar doğurabilir. Negri, Descartes'ın akla üstünlük tanıyan felsefesinin aşkın düzene örnek olarak verilebileceğini belirtir:

Descartes her ne kadar yeni bir hümanist bilgi projesi peşinde olduğunu söylese de, aslında aşkın düzeni yeniden kurdu. Descartes, akli Tanrıyla dünya arasındaki biricik dolayım alanı olarak koyarken, gerçekte ikiciliği deneyimin ve düşüncenin tanımlayıcı özelliği olarak yeniden olumluyordu. (Negri & Hardt, 2000, s. 102)

Yöneten- yönetilen ikiliğinden söz edildiğinde ise yönetenler yönetilenleri temsil eder ki, yönetilenlerin hepsi bir ağızdan konuşup kargaşa yaratmasın. Yönetilenlerin hepsinin yönetime katılmasının mümkün olmadığı yerde temsil devreye girmektedir. Temsil, yönetim için düzeni sağlamanın, yönetilen çokluğu “bir” saymanın yöntemidir. Negri, bu son temsil biçimine örnek olarak Jean-Jaques Rousseau’nun “toplum sözleşmesi” kavramını verir:

Rousseau’ya göre halk ancak birleşik olduğunda egemen olabilir. Halk birleştirici alışkanlıkların, âdetlerin ve görüşlerin yaratılması veya sürdürülmesiyle oluşturulur ve böylelikle nüfusun tek bir sesle konuşup tek bir iradeyle hareket etmesi sağlanır, der. Farklılık, halkın düşmanıdır. Ancak bir nüfus asla farklılığı tamamen ortadan kaldırıp tek sesle konuşamaz. Halkın birliğini sağlamanın tek yolu, onu çokluktan farklı kılan temsil işlemidir. (Negri & Hardt, 2011, s. 259)

Geleneksel “egemenlik” kavramının içinde, iki farklı güç olarak yöneten-yönetilen ayrımı bulunmaktadır. Negri, bu iki gücü “iktidar” ve “çokluk” kavramlarıyla ayırır. Yönetenlerin yönetilenler üzerinde üstün bir yetkiye, hakka sahip olması anlamındaki “iktidar” kavramı, yönetilenlerin haklarının yönetenlerce temsil edilmesi düşüncesinden hareketle kurulmaktadır. Modern siyaset felsefesindeki bu iktidar anlayışına bakarak, hem Spinoza’nın hem Negri’nin buradaki temsil düşüncesinden ne kadar uzak olduğu görülmektedir:

Demokratik bir düzen yaratmak için modern temsil modellerine geri dönemeyiz. Farklı temsil biçimleri ya da belki de temsilin ötesine geçen yeni demokrasi biçimleri icat etmeliyiz. (Negri & Hardt, 2011, s. 271)

Spinoza’da yönetilenlerin kendileri için neyin yararlı olduğuna karar verebileceğini ve bunun onların doğal hakkı temelinde olduğunu hatırlarsak, “temsil” kavramı ile Spinoza’nın demokrasi anlayışlarının uzaklığı görülebilir. Temsile dayalı iktidar düşüncesi, Spinoza’nın var olanların aynı yapıda oldukları, aynı içkin düzlemde yer aldıkları düşüncesine karşıttır. Temsil etmenin gerekliliği düşüncesi, “çokluk kendi adına karar veremiyor, iktidar onun için neyin iyi olduğunu belirleyebiliyor” anlayışına dayanmaktadır. Spinoza içinse doğa her yerde aynı olduğundan, tekilliklerin biraradılığı kararlarını kendi verebilecektir.

Negri'nin “çokluk” anlayışı iktidar tarafından temsil edilmeyi reddeder, haklarını tamamen iktidara devretmez, aslında “çokluk” işbirliği içinde örgütlenen tekilliklerin toplamıdır. İktidar, tekilliklere birbirine benzer özellikleri çerçevesinde “halk” olarak yaklaşır ve bu benzerlikler üzerinden halkı yönetmeye, kontrol etmeye çalışır. Çokluk ise farklılıkları koruduğu için, Modern felsefenin denetlenmesi gerektiğine inandığı, güçtür; çünkü kargaşa yaratabilir:

Çok olan kendi bütünlüğünü kendisi yaratır. Dolayısıyla çokluk, tekillikleri bastıran, onları homojenleştiren bir tümel değil, kendisini oluşturan tekillikler oranında genişleyen, yenilenmiş, çoğalmış bir tekilliktir, bir tekillikler çoğulluğudur aslında. Peki, çokluk ile tekillik arasındaki bu dolayimsız ilişkinin siyasal önemi nedir? Bir siyasal örgütlenmenin, onu oluşturan tekilliklere aşkın, onları dışarıdan belirleyen bir İktidara dönüşmesinin daha baştan önlenmiş oluşudur. (Canaslan, 2009, s. 33)

Negri, İmparatorluk'ta yeni bir küresel düzenden söz etmektedir. Ona göre, küresel düzen artık egemen ulus-devletlerin iktidarına dayanan, belli bir merkezden yönetilen, klasik siyaset tarihinde emperyalist olarak bilinen, sömürgeye dayanan yayılmacı niteliğini kaybetmiştir:

Bunun yerine, asli öğeleri ya da düğümleri arasında hâkim ulus-devletler kadar ulus üstü kurumlar, önde gelen kapitalist korporasyonlar ve başka güçler bulunan bir “ağ-iktidar”, yani yeni bir egemenlik biçimi ortaya çıkıyor. (Negri & Hardt, 2000, s. 10)

Egemenliğin iki yönlülüğü, iktidara karşı çıkma ve onu ortadan kaldırma olanağının da habercisi olmaktadır. Negri, imparatorluğun kendi içinde taşıdığı bu yıkıcı güce “çokluk” adını verir. Çokluk da imparatorluk gibi yayılmıştır, ağ halindedir. İktidar, ne ölçüde aşkın devlet egemenliği olmaktan çıkıp yayılmış bir imparatorluğa dönüşmüşse, çokluk da o ölçüde sınırsız, yersiz, merkezsiz bir karşıtlık haline gelmektedir. Negri açısından farklılıkları vurgulayan ama engel olarak görmeyen bu toplumsal güç birliği, otonomi düşüncesinde ve pratiğinde kendini göstermiştir. Çokluk kendini yönetebilme, örgütleyebilme gücüne sahiptir, bu nedenle iktidarın kendi üzerindeki egemenliğini ortadan kaldırabilir.

Negri'ye göre, üretim toplumsal alana yayılmıştır, tüm toplum üretimin içindedir, bu nedenle çokluk toplumsal üretimin güçlü karşı çıkışını sağlayacaktır. Çokluğun sadece işçi sınıfını değil ücret almayanları da kapsaması, onu geleneksel endüstriyel işçi sınıfı tanımlarından ayırmaktadır:

Çokluk kavramı işçi sınıfı kavramından, en azından bu kavramın XIX. ve XX. yüzyılda kullanıldığı biçiminden çok farklıdır. İşçi sınıfı temelde, kimi dışlamalara dayanan sınırlı bir kavramdır. En sınırlı kavranışında sadece endüstriyel emeği ifade eder, dolayısıyla tüm diğer emekçi sınıfları dışlar. En geniş kavranışındaysa, tüm ücretli emekçileri anlatır ve çeşitli ücretsiz sınıfları dışlar. (Negri & Hardt, 2011, s. 120)

Spinoza felsefesinde, insanların kendileri gibi etkin halde olan diğerleriyle bir araya geldiklerinde etkinliklerini arttırdıklarını belirtmiştik. Spinoza, diğer varlıklardan kopuk biçimde, sadece teori düzeyinde kalarak erdemli olunacağına inanmamaktadır:

Mutlak olarak erdemle işlemek bizde aklın yönetimi altında asıl faydalının aranması ilkesine göre varlığını korumak, işlemek ve yaşamaktan(bu üç şey bir ve aynı şey demektir) başka bir şey değildir. (Spinoza, 2004, IV, Önerme 24)

İnsan yaşamın içinde kendisiyle ortaklıklar taşıyan diğer insanlarla bir araya gelerek erdeme ulaşacaktır. Spinoza, insanın kendini dünyadan yalıtarak mutlu olabileceğine inanmaz, böyle erdeme ulaşmaz, oysa insanların diğerleriyle aralarındaki ortaklıkları keşfetmesi onların etkinliğini, gücünü, erdemini arttıracaktır. Çokluğun kendine yarayanı arama süreci, donmuş bir zamanı değil hayatı akla getirmelidir. İnsanlar ortaklıkları ararken, kendilerine iyi gelmediğini anladıkları diğer bazı ortaklıklardan ve karışımlardan da uzaklaşacaktır. Çünkü amaç varlıkta kalmayı, etkinliği sürdürmektir:

Aslında tüm insanların gösterdiği evrensel kendini koruma çabasından yola çıkıyorum. Öyle ki, ister bilge ister sağduyudan yoksun olsun, herkes aynı şekilde bu çabayı gösterir. (Spinoza, 2009, s. 32)

Buna benzer biçimde, Negri'nin "çokluk" kavramı insanların bir ortak payda üretiminde bir araya gelmelerinde temellenmektedir. Ortak paydanın üretimi, insanların türdeş hale gelmesi değil, farklılıklarını koruyup birbirlerinden etkilenerek üretimin içinde yer almalarına dayanmaktadır. Spinoza'nın ontolojisi ile siyaset felsefesi nasıl iç içe geçmişse, Negri'nin "çokluk" düşüncesi de insandan hareketle ekonomi, siyaset ve kültür alanlarına sonuçta bütün toplumsal alana yayılmış durumdadır, "Çokluğun ürettiği şey sırf mal ve hizmetler değildir: Çokluğun ürettiği asıl önemli şey, işbirliği, iletişim, yaşam biçimleri ve toplumsal ilişkilerdir." (Negri & Hardt, 2011, s. 353) Çokluğun siyasal yanını bize, bir merkezden yönetilen isyan ya da bir parti önderliğindeki devrim değil, dünyanın her yerindeki kendiliğinden örgütlenen karşı çıkış göstermektedir.

Farklılıklarını engel olarak görmeden ortak paydayı üreten insanların kendilerini yönetmeleri, yönetim biçimleri içinde en çok demokrasi ile mümkün görülmektedir. Çokluk, Spinoza'nın bireylerden genele yükselmeyen ama tekilliklerin bir araya gelişi anlamındaki demokrasi özlemini çağrıştırmaktadır. Negri'ye göre çokluk, itaatten çok itaatsizlik olanaklarıyla kendini göstermektedir:

Çokluğun kuruluşunun zemini, sürekli ve meşru itaatsizlik olanağıdır. Çokluk için yükümlülük ancak karar alma sürecinde ve kendi aktif siyasal iradesinin sonucu olarak ortaya çıkar ve yükümlülük sadece siyasal irade sürdükçe sürer. (Negri & Hardt, 2011, s. 354)

Burada, Negri'nin Spinozacı bir siyaset felsefesiyle girdiği iletişimin ayrıntıları da belirginleşir. Spinoza için "yurttaş", her durumda ve koşulda mutlak bir bireysellik ya da küt bir menfaat dolaysızlığı anlamına gelmez. Yurttaş, eyleminin yararını dolaylı da olsa bilmesi gereken, bu anlamda bir emri izleyerek de olsa eğer eyleminin sonuçları genelin dolayısıyla kendisinin yararına ise bunu peşinen ölçüp biçme yeteneğine, dahası hakkına, böyle olmadığında da itiraz yetkisine sahip bir varlıktır. Spinoza'ya göre, siyasi bütünün en çok korkması gerekenler düşmanları değil yurttaşlarıdır.

Yararlılığını kaybeden bir antlaşmanın geçersiz hale gelişi gibi devlette de uyruklar¹⁰ halkın tümünün esenliği için itaat ederler, bu ortak esenlik fikri ortadan kalktığında itaat de dayanağını kaybetmektedir:

Emir üzerine eylemde bulunmaya gelince: elbette o, özgürlüğü belli bir biçimde kısıtlar, ama eylemde bulunana anında köleye dönüştürmez. Köleyi köle yapan eylemin nedenidir. Eylemin hedefi eylemde bulunanın yararına değil de emri verenin yararına yönelikse, o zaman eylemde bulunan bir köledir ve kendisine yararı yoktur. Ama emri verenin değil de tüm halkın esenliğinin üstün yasa olduğu bir devlet ve siyasi bütünde, her konuda üstün güce itaat edene, kendisine yararı olmayan bir köle değil, uyruk denmelidir. (Spinoza, 2008, s. 236)

Spinoza, varlığın üretici bir güce sahip olduğundan, bu gücün artıp eksilmesiyle varlıkta kalma düzeyinin belirlendiğinden etiğinde söz eder. Varlığın var kalma çabasındaki, *conatus*'undaki bu değişiklikler dış nedenlerden kaynaklanır, çünkü “Şeyler karşıt tabiattadırlar, yani biri ötekini ortadan kaldıracıdır, yani biri ötekini ortadan kaldıracıdır, yani biri ötekini ortadan kaldıracıdır, yani biri ötekini ortadan kaldıracıdır.” (Spinoza, 2004, III, Önerme 5) Üretici gücün kendisine ait olmayan, kendisine yaramayan her bir dış neden onun azalmasına neden olmaktadır. Spinoza ontolojisindeki bu durum, Negri'nin siyaset felsefesinde karşılığını “otonomi” kavramında bulmaktadır. Negri'ye göre, “Üretici güç açısından, kendi kurucu kuvvetinin otonom hareketi olmayan her türlü tabiiyet ve düzenleme olumsuzluktur, antagonizmadır, boşluktur.” (Negri, 2005, s. 356) Spinoza'ya göre, insan davranışlarının nedenlerini bildiğinde, dış nedenlerin bilincine sahip olduğunda özgürleşme yolu açılır. Özgürleşme, özgürce seçimde bulunabilme değildir, aslında zorunluluğun ve nedenlerin bilincidir. Negri'ye göre otonomi, örgütlenme ve karşı çıkışı kendiliğinden yaratan bir güç olarak düşünüldüğünde, üretimi yaratan üretici güçlerin aslında bir araya gelmek için parti ya da devlet gibi temsil edici unsurlara gereksinimi olmadığı görülmektedir. Negri'nin yaşamı boyunca İtalya'da tanık olduğu “Otonomi Hareketi”, üretici gücün kendiliğinden örgütlenişinin, kendine yarayanı bulmasının bir örneği sayılabilir.

Bu noktada, üretici güçle birlikte “iktidar” kavramını ele almamız gerekmektedir. Modern devlet tasarımlarında, halkın gücünü egemen güce/ iktidara devrettiği, bu sayede haklarının korunmasını ve kendi güvenliğini sağladığı düşüncesi öne çıkar. Özellikle Hobbes'ta gördüğümüz bu türden bir vazgeçiş Spinoza'ya epeyce uzaktır. Aslında Spinoza'nın Hobbes'çu anlamda bir sözleşme filozofu olduğunu düşünmek için bile yeterince

¹⁰ Uyruk: Sitenin kurallarına itaat eden yurttaş.

nedenimiz yoktur. Spinoza’da görülen, daha çok, her bireyin gücü yettiğine hakkı olması, bu haktan geçici bir süre feragat edecekse bunun temel sebebinin de hâlen “gücünün daha fazlasına yetmeyecek” olması, bir başka deyişle, hak feragatının o koşullarda gücünün yeteceği maksimum yarardan daha fazla yarar sağlayacağına inanmasıdır. Bu durumsa, Spinoza’nın toplumsal örgütlenme modelinde, sürekli bir sözleşme (contract) yerine, dinamik, akışkan ve değişebilir bir “uzlaşım” yaklaşımının özendirildiği anlamına gelir.¹¹ Spinoza’nın siyaset felsefesinde ise bireyin gücünden genele böyle bir sıçrayış/ yükselme görülmez. Negri’ye göre:

Bireyden genele geçiş, Spinoza’da ilkesel olarak reddedilir. Geçiş kolektif bir biçimde gerçekleştirilir. Öyleyse bu, insanların sahip olduğu hakların devri değil, insanların kolektif kuruluşudur. (Negri, 2005, s. 320)

Spinoza’ya göre, varlığın gücü bir kapasite değil, zaten sahip olduğu kudrettir. İnsan doğanın bir parçası olarak ele alındığında ise, gücü sahip olduklarıyla ve etkinliğiyle belirlenmektedir. Güç haktır, doğal haldeyken hakkın sınırsızlığı söz konusudur, İktidar bu hakkı sınırlamak için kurulmuş bir temsil sistemi ve yönetme gereksinimi olarak ortaya çıkmaktadır:

Sonuç olarak, tüm Doğanın ve dolayısıyla her bireyin doğal hakkı gücünün yettiği yere kadar uzanır ve o halde bir insan kendi doğasının yasalarına göre yaptığı her şeyi doğanın egemen hakkı uyarınca yapar ve doğa üzerinde gücü ölçüsünde hakkı vardır. (Spinoza, 2009, s. 16)

Spinoza’nın “doğal hak” kavramı sınırsız bir güç olarak düşünüldüğünde, iktidarın sınırlayıcı, denetleyici çağrışımı nedeniyle iktidar yerine çokluk önerilmektedir, böylelikle modern devlet tasarımlarındaki hak devri yerine, Spinoza’nın siyaset felsefesinde çokluk kendiliğinden örgütlenmektedir. “İktidar (potestas) batıl itikattır, korkunun örgütlenişidir, yokluktur; güç kendini kolektif biçimde kurarak ona karşı çıkar.” (Negri, 2005, s. 360) Spinoza, doğal haktan yola çıkarak egemen gücün hakkını şöyle tanımlar:

“... ayrı ayrı alınan yurttaşlardan her birinin gücüyle değil, ama bir biçimde aynı düşüncenin rehberliğini izleyen halkın gücüyle tanımlanan doğal haktan başka bir şey değildir...” (Spinoza, 2009, s. 25-26)

¹¹ Bu ve benzeri ilginç tartışmalar için bkz. Malcolm, N. (2002), *Aspects of Hobbes*, Oxford, England: Clarendon, s. 49

İnsanların duygulanışların değil de aklın ilkelerine göre eylemesinin nadir görülen bir durum olduğunu Spinoza da bilmektedir. Buna rağmen, aklın rehberliğine uyan insanların gücünün/ etkinliğinin, yönetim biçimleri içinde daha tercih edilir olan bir Site'¹² yi oluşturacağını belirtir. Aklın rehberliğindeki insan, kendi gücüne etki eden nedenleri bilme yolunda olduğu için aynı zamanda özgür insan haline gelecektir. Özgürleşen insanların oluşturduğu Site'de korku, baskı dolayısıyla iktidar yoktur, etkin çokluk vardır. Toplum, varlığın gücünden hareketle kurulmaktadır.

Spinoza, Politik İnceleme'de monarşi, aristokrasi ve demokrasi (bu sonuncusu eksik kalmış olsa da) çözümlenmelerini yaparken, güçlerin bir araya gelişindeki etkinlik artışı açısından, sırasıyla bu yönetim biçimlerindeki farklara dikkat çeker. Monarşi tek kişinin, aristokrasi bir grubun, demokrasi çokluğun yönetimidir. Monarşiden aristokrasiye, oradan da demokrasiye geçerken karar alma yetkisi önce tek kişiye, sonra birkaç kişiye, en sonunda da herkese verilmektedir. Spinoza'nın demokrasi anlayışı, çokluğun sesini temsil eden tek bir egemene değil, çokluğun ortak kararlarını verebileceği bir örgütlenmeye benzer:

Eğer iki kişi aralarında anlaşıp güçlerini birleştirirlerse, beraber daha fazla iktidarlara olacaktır ve dolayısıyla doğa üzerinde her birinin tek başına sahip olduğundan daha fazla hakları olacaktır. Güçlerini birleştiren insanların sayısı arttıkça, bu kişilerin sahip oldukları hak da artar. (Spinoza, 2009, s. 20)

Spinoza'ya göre, doğal haktan, insanın kendini korumasını sağlayan iştaktan ve bunun bilinci olan Arzu'dan Site'deki sivil hakka geçişi sağlayan, “daha çok iyi olanı ya da daha az kötü olanı seçme” özelliğimizdir:

İnsan tabiatının evrensel bir yasası uyarınca, kimse iyi olduğuna karar verdiği bir şeyden vazgeçmez; yeter ki daha büyük bir iyilik ummasın ya da daha büyük bir kötülükten çekinmesin... (Spinoza, 2008, s. 233)

Akla uygun eylemek herkes için aynı ölçüde olanaklı olmadığından, “daha büyük bir zarardan kaçınma” ilkesi, iştahın ve Arzu'nun sürüklediği insanın Site'de kendine neyin yaradığını bulmasına yardımcı olmaktadır. Çokluk, aslında kendi için yararlı olanı seçerken bir yandan da Site'nin kurallarına uymaktadır. Spinoza'nın başardığı şey, insanı iktidarın kölesi haline getirmeden sivil hale taşımaktır:

Çünkü insanlar hiçbir zaman, haklarından, o güç ve hakkı ele geçirenlerin onlardan artık korkmayacakları ölçüde vazgeçerek güçlerini bir başkasına devretmemişlerdir. (Spinoza, 2008, s. 243)

¹² Site: Devlet gövdesinin bütünü.

Spinoza'ya göre, aklın rehberliğinde yaşayan insan Site'de ortak kararlara uymayı kabul ederken, üstün güce kendi yargılama yetisini tamamen devretmez, alınan ortak kararlar akla uygun olmadığında bunları eleştirebilir, kendi yargısını üstün gücü tehlikeye atmadan açıklayabilir. İnsanların düşündüklerini söylemesine izin verilmesi zorunludur, ifade özgürlüğünün zarar vermesinden korkup yasaklar koymak devletin devamlılığını tehlikeye atmaktır. İnsanların yargılama yetisi onların doğal bir hakkıdır, onlar için zorunludur. “Çoğu zaman ortaya çıkabilecek zararı göze alarak, yasaklanması mümkün olmayan şeye zorunlu olarak izin vermelidir.” (Spinoza, 2008, s. 287) Burada Spinoza'nın Hobbes'la karşılaştırmalı düşünülmesi yararlı olacaktır. Spinoza için “ifade özgürlüğü” hiçbir koşulda kısıtlanamaz; oysa, sözgelimi Hobbes'çu bir modelde düşünceler “ifade edilmediği sürece” özgürdür.

Spinoza'da doğal hak, aklın rehberliğindeki çokluğun yararıyla insanın yararı birbirine denk görüleceğinden, sivil hakka temel olacaktır. Böylelikle özellikle demokratik yönetimlerde, insanlar birbirleriyle aynı düzlemde kalmaktadır. Spinoza'ya göre, böyle bir devlet statüsündeyken insan iktidarın kölesi olamaz, çünkü:

Aslında keyfinin ardında sürüklenen ve kendisi için yararlı olanı görmek ve yapmaktan aciz olan kişi en büyük köledir. Yalnızca, tüm gönölünce, aklın yönetiminde yaşayan kişi özgürdür. (Spinoza, 2008, s. 236)

Negri'ye göre, günümüzde biyoiktardan biyopolitik üretime geçiş yaşanmaktadır. Biyoiktidar, aşkın devlet erki ve her şeyi kontrol etme düşüncesi üzerine temellenen bir yönetimi anlatırken; biyopolitik üretim, varlığın üretici gücünden hareketle kültür, siyaset, ekonomi gibi alanlarda çokluğun içkin üretimini ve çokluk içindeki iletişimi anlatmaktadır.

Çokluk, kendi tarzında ve birlikte üreten toplumsal güçtür, imparatorluğa karşı çıkış yöntemlerinde de hem bu özgünlüğü hem de ortak hareketi korumaktadır. Dolayısıyla, çokluk tekilliklerden oluştuğu için, imparatorluk içindeki itaatsizlik olanakları ve biçimleri insanların yargılama yetilerinin ve bu yetilerin karşılaşmalarının çeşitliliği ölçüsündedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YENİ BİR POLİTİK OLANAK OLARAK SPİNOZİST-NEGRİCİ EYLEME GÜCÜ

Spinozist-Negrıcı eyleme gücü, uyumlu, birbirine yarayan tekillikler arasındaki iletişime dönüştüğünde, artık akla tek kişiye ya da tek sese indirilmiş bir gruba dayalı yönetimler gelmemektedir. Eyleme gücü, aslında herkesin ortak kararına dayalı olan demokrasi arzusudur. Eyleme gücü, Spinoza'nın etikteki varlık görüşünden siyasetteki demokrasi görüşüne geçişimizde bir ortak zemindir, nasıl bedenler kendi arasında iletişime geçiyorsa, siyasal rejimler de öyle oluşmaktadır:

Tutku ve akıl son kertede bedenler arasındaki iletişim biçimleridir. Aynı şekilde siyasal rejimler de iletişim rejimleri olarak tasavvur edilmelidir. Ve bunların bazıları çatışmalı ve istikrarsız, diğerleri ise uyumlu ve istikrarlı olacaktır. (Balibar, 2010, s. 119)

İfade özgürlüğü, çokluğun içindeki tekillerin daha iyi tanınmasına, tanındıkça da etkin hale gelmesine neden olmaktadır. Demokraside, yöneticiler “herkes” ten oluşuyorsa, tekillerin düşündüklerini ifade edebilmesi, herkesin farklılıklarını da açığa çıkarmayı sağlayacaktır. Demokrasi böylelikle herkesin yönetimi haline gelip, korkuya ve gizliliğe yer vermeden aşağıdan kurulmaktadır:

Kitle kendini ne kadar upuygun bir şekilde bilirse, yani kendisini oluşturan farklı tekillikleri ne kadar iyi bilirse, kendisinden korkması ihtimali de o denli azalır. (Balibar, 2010, s. 151)

Spinoza, Teolojik-Politik İnceleme'nin XX. Bölümü'nde ifade özgürlüğünden sıkça söz etmektedir. Konuşmak, düşünüp yargılamak insanın vazgeçemediği, tamamen başkasına devredemediği bir hakkıdır. Herhangi bir yönetimin/ devletin amacı insanın bir var olma biçimi olarak ifade hakkını korumak ve bu hakkı özgürleştirmek olmalıdır. Spinoza, temel amacının bu özgürlüğün tanınmasında ne gibi sınırlar getirilmesi gerektiğini araştırmak olduğunu belirtir. (Bkz. Spinoza, 2008, s. 285)

Spinoza'ya göre, insanın özgürlüğü, kendi aklının yasalarına, kendine yararlı olanın peşinden gitme yönündeki yargı yetisine uyunca gerçekleşmektedir. Kendine yaramasa da sadece keyfinin yettiği bir biçimde eylemek özgürlük değil, köleliktir. İfade özgürlüğünü kısıtlamak/ yasaklamak, aslında keyfine ve duygulanışlarına göre yaşayan insanlara değil, eylemlerinde akılla yöneltilen insanlara yasak getirmektir. Özgürlük, aklın ve genel yararın yasasına uymaktır. İnsanın yararlıyı arayışını ise hiçbir devlet sınırlayamaz:

Fikirler hakkında çıkarılan yasalar, ipten kazıktan kurtulmuş insanlara değil, özgür mizaçlı insanlara ilişkindir. Onlar, kötü insanları dizginlemekten çok, dürüst insanları tahrik eder. Siyasi bütün için büyük bir tehlike yaratmadan savunulmaları da mümkün değildir. (Spinoza, 2008, s. 288)

Devlet biçimleri içinde ifade özgürlüğünü en iyi biçimde koruyabilecek olan demokrasidir. Demokraside ortak karara uygun eylemler vardır; ortak karar, yarar arayışı sürecinde alındığı için demokrasi en fazla sayıdaki insanın yararını dile getirmektedir:

Gerçekten de (tabii hale en yakın olan) demokratik bir siyasi bütünde herkes, gösterdiğimiz gibi, yalnızca ortak karar uygun olarak hareket etmeyi kararlaştırır; yargıda bulunmayı ve akıl yürütmeyi değil... Bunu anlamı şudur: İnsanların tamamının aynı biçimde, aynı görüşü taşıması mümkün olmadığına göre, onlar oyların çoğunluğunu alan görüşe karar gücü kazandırma konusunda antlaşma yaptılar. Ama buna rağmen, daha iyilerini keşfettiklerinde, bu kararları değiştirme otoritesini saklı tuttular. (Spinoza, 2008, s. 290)

Spinoza, “demokraside ifade özgürlüğüne izin verilse iyi olur” demez, “ifade özgürlüğünün tanınması zorunludur” der. Devletin huzurunu bozmamak adına yasaklar getirmek değil, huzuru sağlamak adına özgürlüğü arttırmak... Dine bağlılığı arttırmak adına farklılıkları teke indirmek değil, farklılıkların yaşanacağı ortamları yaratarak dine bağlılığı sağlamak... Üstün güce zarar gelmesin diye her şeyi kurallarla kısıtlamak değil, üstün gücü ayakta tutmak için çokluğun konuşmasına fırsat tanımak... Spinoza'nın isteği, öncelikle devlette korku ve güvensizliği silmektir:

Onun nihai amacı hükmetmek, insanlara korku salarak onları avucunun içinde tutmak ve bir başkasının hakkına tabi kılmak değildir. Tersine, devletin nihai amacı, elden geldiğince güvenlik altında yaşayabilmesi için, her insanı korkudan kurtarmaktır. (Spinoza, 2008, s. 285)

Spinoza'nın yaşadığı dönemden beri bu özgürlüğü sağlamakta başarısız oluşumuz, onun önerilerini bugün için bile heyecan verici kılmaktadır. Bu açıdan, Spinozist felsefe yine de insana umut ve neşe veren bir felsefedir. Negri, Spinoza'nın demokrasi anlayışı ile birlikte özgürleşme kavramından etkilenmiştir:

Asıl sorun yönetim biçimi değil, özgürleşme biçimidir. Spinoza'nın politik sorunu, özgürlüğe ve akla, ihtiyaçların ve bunların toplumsal ve kolektif kaydının dolaysızlığına, varlığın potansiyelliğinin mutlaklığını ifade etme sorunudur. (Negri, 2005, s. 353)

Negri, küreselleşme karşıtı gösterilere, ifade özgürlüğünün artması talepleri ve yeni bir küresel toplumun olanağını anlatan eylemler olarak yaklaşabileceğimizi belirtmektedir. İnsan hakları, adalet, yoksulluk, savaş, çevrebilim gibi konulardaki talep ve şikâyetlerin, aslında iç içe geçmiş alanların birbirine olan etkisini bize gösterdiğini vurgular. Bu etkiyi biyopolitik şikâyetler başlığında inceler.(Bkz. Negri & Hardt, 2011, s. 298-301) Negri'ye göre küresel düzene dair bu şikâyetler, yaşamın her alanını etkileyen sömürü, adaletsizlik, savaş gibi konulara karşı bir mücadeleyi açığa vurmaktadır:

Ele aldığımız hukuki, ekonomik ve siyasal protestoların hepsinin dayandığı bu ontolojik temel, yaşamın tamamını etkileyen mücadelelerle dopdoludur. Bu şikâyetlerin her biri bir demokrasi projesi barındırır ve mücadeleler çokluğun etinin parçasıdır. (Negri & Hardt, 2011, s. 301)

Negri, 1999'da, Dünya Ticaret Örgütü zirvesinin toplandığı Seattle'da, küresel düzene dair şikâyetleri açığa vurmak için yapılan protestoları bir ilk olarak nitelendirmektedir. Protestocuların sayısı oldukça fazla olmasına rağmen, her şey başlangıçta bir barış yürüyüşü görünümündedir. Şiddet ise başlangıçta daha çok simgeseldir, küresel düzeni simgeleyen restoran ve kurumların camlarını kırmaktan öteye gitmez. Ancak daha sonra polisin müdahalesiyle şiddet dozu artan bir protestoya dönüşür, sonuçta da Dünya Ticaret Örgütü'nün toplantısından daha öncelikli ve önemli bir olay gerçekleşmiş olur. O yıl örgütün toplantısı tamamlanamamış, kararlar açıklanamamıştır.

Bu protestonun konumuz açısından önemi, tekilliklerin kendiliğinden bir araya gelişine/ örgütlenmesine/ imparatorluğun içindeki çokluğa dair ilk küresel etkinlik örneği sayılmasıdır:

Seattle'daki büyü; bütün bu şikâyetlerin sadece rastgele bir küme veya farklı seslerin kakofonisi değil, küresel sisteme sesini yükselten ortak bir koro olmasıydı. Protestocuların örgütlenme teknikleri şimdiden bu tür bir modele işaret ediyor: Çeşitli dayanışma grupları buluştuklarında, tek bir merkezi gruba dönüşmek yerine, fark ve özgürlüklerini koruyarak bir ağ yapısında bir araya geliyor. Ağ hem tekilliklerini hem de ortaklıklarını ifade ediyor. (Negri & Hardt, 2011, s. 304)

Negri, protestolar sonrasında daha demokratik bir düzen isteğinin açığa çıktığını, bunun da çeşitli reform önerileriyle belirginleştiğini ifade etmektedir. Negri, önerilen reformlara genel olarak ya yeni bir sistem içi başka bir soruna yol açmakta oluşu ya da yetersiz çözümler getirdiği düşüncesiyle çok yakın durmasa da, bu reform önerilerindeki demokrasi isteği onun için önemlidir. Reform önerilerinde, genel olarak temsilden uzak bir biçimde, sorunlara doğrudan çözümler getirilmeye çalışılmaktadır.

Örneğin, günümüzde savaş ve saldırı yaşanan bölgelere devlet düzeyindeki diplomasiye alternatif olarak “aşağıdan diplomasi” götürülebilmektedir. Savaş ve saldırı bölgelerine protestocu ve aktivistlerden oluşan bir diplomatik grup yollamak, barış önerisini böyle dillendirmek, bu konuda devletlerin temsilini ve iktidarını kırmak anlamına gelmektedir. Başka bir örnek olarak, iletişim alanında herkesin haber yaparak, video yollayarak katılabileceği medya ağlarının oluşturulması akla gelmektedir. Negri, internet üzerinden kolektif bilgi/ haber paylaşımı ve üretimine, “Indymedia” adında bir medya ağını örnek verir. Bu medya ağı da iletişimde demokratikleşme isteğini açığa çıkaran bir örgütlenmedir.

Negri, müzik, görsel malzeme, yazılı metin gibi yaratıcılık ürünlerinin telif hakkı konusunu da çokluğun demokratik talepleri açısından inceler. Bu ürünlere erişimin yasalarla, yasaklarla sınırlanması yerine reform önerisi olarak Yaratıcı Ortak Mülkler (Creative Commons) adlı bir projeye gerçekleştirilen işleri örnek verir. Yaratılan eseri bu projeye kaydederek, herkesin kullanımına sunmak mümkündür. Eser sahibi isterse ürünün kullanım koşulları (eserin çoğaltılması ya da ticari kullanımı) konusunda bir miktar denetime sahip olmaktadır.

Ancak burada yasa kısıtlamalarından daha aşağı düzeydeki bir denetimden söz edilmektedir. Böylelikle yaratıcılığa dayanan eserler üzerindeki adaletsiz denetim mekanizmaları ve sınırlar kaldırılmaya çalışılmaktadır. Negri, günümüzde üretim koşullarının ve ürünlerin niteliğinin değişmesine paralel olarak daha demokratik paylaşım yolları bulmamız gerektiğinden söz eder:

Ne olursa olsun, günümüzün toplumsal koordinatları tamamen farklı ve daha önce savunduğumuz gibi, toplumun ontolojik koşulları ortak bir doku meydana getiriyor; sabit veya statik değil, açık ve akışkan olan bu doku, çokluğun biriken enerjileri ve arzularıyla örülüyor. (Negri & Hardt, 2011, s. 325)

Böylelikle çokluğun bilgi, haber, sanatsal ürünler üretiminin, siyasal alandaki ortak karar üretiminden bir farkı olmadığı görülmektedir. Her üretim biçimi demokrasi arzusunda temellendirilerek çokluğun paylaşımına katılabilir.

Negri, imparatorluğun yaygın iktidarının şiddete başvurduğu, savaşı seçtiği durumlarda buna yapılacak karşı çıkışın mutlaka barışçıl olması gerekmediğini belirtir. İmparatorluk, çokluğun demokrasi talepleri artınca bu durumu bir tehdit olarak algılar ve şiddeti bu tehdidi bastırmak için, “düzeni yeniden sağlamak” için kullanır. En azından böyle bir gerekçenin ardına sığınır:

Egemenlik ilişkisindeki denge değiştikçe, demokratik olmayan her iktidar savaşa ve şiddete sarılır. Böylece de, siyaset ve savaş arasındaki modern ilişki tersyüz olur. Artık savaş, siyasal iktidarların sınırlı durumlarda kullandığı bir araç değil, gittikçe siyasal sistemin temelini belirleyen bir öge. Savaş bir idare biçimine dönüşüyor. (Negri & Hardt, 2011, s. 355)

Negri, imparatorluğun savaşına karşı savaşmak gerekebileceğinden söz eder. Bu zorunluluğu, şiddetin demokratik kullanımı olarak nitelendirmektedir. İmparatorlukta savaş hali sürekli, geleneksel zaman ve mekan tanımlarının dışına çıkmıştır. Savaşlar kısıtlı bir bölgede, egemenlik adına yapılıyor gibi görüldüğünde bile aslında imparatorluk düzeninde pay sahibi olmak adına sürdürülmektedir.

Negri, ulus-devletlerin gücünün zayıfladığı günümüzde savaşların da bölgesel olmaktan çıktığını vurgular. Savaş tehdidi, bir başka iktidardan değil de soyut bir kavramdan (terör, uyuşturucu, yoksulluk gibi) kaynaklanıyor diye düşünüldüğünde ise, savaşın bölgesi ve zamanı ortadan kalkmaktadır, belirsizleşmektedir:

Bu yeni tür savaşın sonuçlarından biri, savaşın sınırlarının uzamsal ve zamansal olarak belirsizleşmesidir. Eski tipte, bir ulus-devlete yönelik savaş, her ne kadar zaman zaman başka ülkelere yayılabilse de, uzamsal olarak net biçimde tanımlıydı ve bu tür bir savaş genelde çatışan devletlerin teslimiyeti, zaferi ya da barışıyla sonuçlanırdı. Bunun aksine, bir kavrama ya da pratikler dizisine yönelik bir savaş, kısmen bir dini savaş gibi, net uzamsal veya zamansal sınırlar tanımaz. (Negri & Hardt, 2011, s. 31)

Savaş tehdidinin sürekli olarak hissedilmesi, buna yönelik alınması gereken önlemleri de meşru kılmanın zeminini oluşturmaktadır. Özellikle günümüzde teröre karşı açılan savaş hali, ifade özgürlüğü ve seyahat özgürlüğü gibi özgürlüklerin sınırlanmasını beraberinde getirmekte; bu yasaklara karşı çıkmak ise toplumsal düzeni bozmak olarak anlaşılmaktadır. Savaşı bahane ederek toplumsal denetimi sağlamak ise disiplin sürecinde devamlılığı sağlamanın en etkili yolu sayılmaktadır. İnsanlara korku ve güvensizlik ortamı sunulmakta, böylelikle de kurallara uymaları garantiye alınmaktadır.

Peki, Spinoza neyi önermektedir? Küresel savaş halinin yapmaya çalıştığının tam tersini... Korku ve güvensizliği ortadan kaldıracak en iyi yönetim biçimi olan demokrasi projesini önermektedir. Negri, savaşa karşı savaş önerdi diye onun Spinozist demokrasi projesinden uzaklaştığını düşünmek hata olur; çünkü Negri şiddet konusunda tek bir ayrımı kabul eder, “Küresel düzenin mevcut hiyerarşisini koruyan şiddet ve bu düzeni tehdit eden şiddet.” (Negri & Hardt, 2011, s. 50) Çokluğun demokrasi savaşında şiddet bir araç olarak ve savunma için kullanılmaktadır. Çokluğun demokratik örgütlenmesini, ortak üretimini şiddet kullanımında da ön plana almazsak, şiddetin amaç haline gelmesi riskiyle karşılaşırız:

Egemen iktidar tarafından başlatılan savaşlar her zaman özgürlüklerin ve demokrasinin askıya alınmasını getirmiştir. Orduların örgütlü şiddeti katı ve sorgulanamaz bir otorite gerektirmiştir. Şiddetin demokratik kullanımıysa bundan tamamen farklı olmalıdır. Araçlarla amaçlar birbirinden koparılmalıdır. (Negri & Hardt, 2011, s. 359)

Negri, çokluğun demokratik karşı çıkışında kullanılacak silahların farklılığına ayrıca dikkat çekmektedir. Bu silahların, egemen gücün silahlarından farklı ve yeni olabileceğini belirtmektedir:

Sadece yıkıcı olmakla kalmayan, bizzat bir kurucu güç biçimi teşkil eden silahlar yaratmalıyız; demokrasiyi inşa etmeye ve İmparatorluğun ordularını yenmeye kadir silahlar. (Negri & Hardt, 2011, s. 361)

Negri, geleceğin örgütsel biçimleri hakkındaki ipuçlarını isyan ve ayaklanmaların soy kütüğüne bakarak bizlere sunar. Direnişin hep bir tepki olarak iktidardan sonra ve ona karşı geldiğini düşünmeye alışık olsak da, Negri'ye göre direniş iktidara göre önceliklidir.

Negri, siyasal direniş hareketlerinden yola çıkarak yeni küresel düzeni ve onun sürekli hissedilen savaş halini anlatırken, diğer taraftan da çokluğun örgütleniş gücünü anlatmaktadır. Modern dönemdeki direniş biçimleri, askeri örgütlenmeyi merkezileştirip ortak bir siyasal proje etrafında eklememeyi hedefliyorken, çokluğun direniş biçimleri merkezi örgütlenmenin reddine dayanmaktadır. Negri, merkezi örgütlenmenin reddine, modern halk ordusu anlayışının yerini alan gerilla güçlerini örnek olarak gösterir. 1960'larda, dünya çapında gerilla örgütlenmeleri ortaya çıkmıştır ve gerilla örgütlenmelerinin otonominin bir biçimlenişi olarak umut verdiği bir dönem yaşanır.

Negri, 1960 Küba Devrimi'ni gerilla örgütlerinin belirlediği bir model olarak görür. Gerilla güçleri, bir partiye uyma zorunluluğu duymayan, askeri deneyimi siyasal deneyime bağlamayan bir demokrasi arzusunun örgütlenişi sayılır. Gerilla faaliyeti, siyasi liderlerin kontrolünden bağımsız olarak görülür:

Fidel Castro ve Küba gerilla güçleriye, aksine, hiçbir siyasal lidere tabi değildi ve ancak askeri zaferden sonra bir parti kurdular. Dahası, Che Guevara dramatik bir biçimde Küba'daki siyasal faaliyeti bırakıp Kongo'da ve Bolivya'da muharebe alanına geri dönerek, gerilla faaliyetinin asli olduğunu bizzat örneklemiştir. (Negri & Hardt, 2011, s. 92)

Ancak Negri burada da siyasi liderin yerini askeri otoritenin aldığı gözden kaçırılmaması gerektiğini vurgular; gerilla örgütlenmesi içinde yer alan kolların, asıl örgütlenmenin küçük bir modelini oluşturduğunu, bu nedenle de otonom sayılmayacağını belirtir:

Çoğu örnekte, askeri gücün görece yatay yapısı dikey bir devlet komuta yapısına dönüştükçe, çeşitli gerilla birimlerinin demokratik çeşitliliği ve otonomisi daralır. Bu süreçte, devrimci süreçte önemli roller oynamış çeşitli alt gruplar, iktidar mevkilerinden sistematik biçimde uzaklaştırılır. (Negri & Hardt, 2011, s. 93)

Demokratik örgütlenmeye diğer bir örnek Çin Kültür Devrimi'dir. Dışarıdan otoriter olmayan radikal bir demokrasiyi simgeliyor gibi görünen Çin Kültür Devrimi, isyanı siyasal alanda sürekli hale getirmeye çalışmıştır. Ancak Negri, Mao'nun devrimin içinde otoritelere karşı işçi ve köylülerin mücadelesini desteklemesine rağmen, kendi otoritesini merkezi hale getirdiğini belirtir:

Küba gerillası modeli ve Maoist model, özgürlük ve demokrasi konusunda temelde müphem bir tavra sahiptirler. Bir taraftan, daha demokratik örgütlenme biçimlerine ve merkezi askeri ve siyasal kontrolden otonomiye duyulan arzuya bir ölçüde yanıt verirler. Ancak diğer yandan, gerilla hareketlerinin çoğul ve demokratik doğası giderek birlik ve merkezileşmeye indirgenir. (Negri & Hardt, 2011, s. 94)

Negri, yine de bu örgütlenmelerin çokluğun gelecekteki örgütlenişine bir hazırlık olduğunu söylemektedir. "Ağ örgütlenmesi" ise Negri'nin bir birliğe indirgenemeyen direniş modellerine verdiği bir örnektir, merkezi bir komuta yapısı yoktur:

Dolayısıyla, gerilla modelinin çok merkezli biçimi bir ağ biçimine evrilir; artık bir merkez yoktur, birbiriyle iletişim halinde olan düğümlerin indirgenemez çoğulluğu vardır. (Negri & Hardt, 2011, s. 99)

Ağ örgütlenmesi, devlet iktidarının yerine başka bir iktidar olarak geçmeyi amaçlamadığı için, demokrasi arzusunun bedenleşmiş hali sayılmaktadır. Ağ örgütlenişine geçişin bir örneği de 1990'larda ortaya çıkan Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu'dur:

Aslen bir köylü ve yerli hareketi olarak doğan ve öyle kalmaya devam eden Zapatistalar, internet ve iletişim teknolojilerini sadece aldıkları kararları dış dünyaya açıklamak için değil, en azından bir ölçüde, örgütlerinin yapısal bir ögesi olarak da kullanırlar (özellikle de örgüt güney Meksika'nın ötesine, ulusal ve küresel düzeylere açıldıkça). Zapatistaların devrim anlayışında iletişim merkezi bir yer tutar ve sürekli olarak, dikey merkezi yapılardan ziyade yatay ağ örgütlenmeleri yaratma gereğini vurgularlar. (Negri & Hardt, 2011, s. 101)

Zapatistaların “itaat ederek komuta etme” sloganı, ağ örgütlenmesinin hiyerarşiye olan uzaklığını anlatmaktadır. Buna göre lider, üyelere itaat eder, önemli kararları kolektif olarak alırlar. Bu slogan, site kurallarına uymanın köleliğin değil özgürlüğün göstergesi olduğu yönündeki Spinozacı görüşü hatırlatan bir kural gibidir.

Negri, ‘kimlik siyaseti’ başlığında toplanan yeni bir örgütleniş türünü de ağ örgütlenmelerine örnek gösterir. Bir ortak payda temelinde birlikte hareket eden ancak farklılıklarını da saklamayan; sendikacılar, çevreciler, anarşistler, gay ve lezbiyenler gibi gruplar bu ‘kimlik siyaseti’ içinde sayılmaktadır. Negri, bu hareketlerin tam bir kurucu güç niteliği taşımaları da, hareket etme biçimlerinin ağ örgütlenişine önemli bir geçiş sağlayacağını düşünmektedir.

Negri, binlerce insanın toplanıp öpüşmesini, karnaval gibi gerçekleşen sokak eylemlerini ya da yasadışı göçleri farklı silahlara örnek olarak vermektedir. Farklı silahlar yaratarak karşı saldırılarla hedeflenen, imparatorluğun iktidarının yerini almak değil, savaşın bitirilmesi olanağını gerçekleştirmektir, savaş biterse iktidara gerek kalmayacaktır:

Biyoihtidarın yenilmesiyle kurulacak bir biyopolitik gelecekte, savaşın imkânsız olacağını ve tekililer (işçiler ve/veya yurttaşlar) arasındaki iletişimin ve işbirliğinin yoğunluğu nedeniyle her tür savaş olasılığının ortadan kalkacağını ummak yersiz değil. (Negri & Hardt, 2011, s. 361)

SONUÇ

İtalya’da 1960’ların sonları ve 1970’ler boyunca etkili olan Otonomi Hareketi, pek çok tekil örgütlenmeden oluşan bir bütündür. Derli toplu bir tarihsel bütün olarak anlatılamayışı da bu özelliğinden kaynaklanmaktadır. İşçilerin, öğrencilerin, işsizlerin, ev kadınlarının kendiliğinden örgütlenmeleri ve farklı eylemleri, dönemin ayırt edici özelliği sayılmaktadır. Antonio Negri, bu dönemde hareketin çeşitli örgütlenmelerinde ve dönemlerinde hem teoride hem de eylemde etkili olmuş bir düşünürdür.

Negri’nin eyleme dönük felsefesi kendi yaşamında sıkıntı verici olaylar yaşamasına da neden olmuştur, bunların en önemlisi dönemin İtalya başbakanı Aldo Moro’nun kaçırılması konusundaki soruşturma kapsamında hapse atılmasıdır. Kendi yaşamında da sıkıntısını çektiği “iktidar” kavramı, onun çalışmalarının temel konularından bir olmuştur. Bütün bu olumsuzluklara rağmen sadece iktidarı değil, iktidarın içindeki karşı çıkış gücü olarak “çokluk” kavramını da yazılarında ön plana çıkarmaktadır. Bu tez kapsamında özellikle Negri’nin “imparatorluk”, “iktidar”, “çokluk” ve “otonomi” kavramları üzerinde duruldu. Bu tezle amaçlanan, Negri’nin bu kavramları geliştirmesinde etkili olduğu düşünülen XVII. yüzyıl filozofu Benedictus Spinoza ile bağlantı noktalarını incelemektir. Tez öncelikle bu türden bağlantı noktalarını sergilemeye çalışır. Tezin ana sorusu, Negri’nin Spinoza okumasının onun eyleme dönük felsefesinde ne ölçüde esin kaynağı olduğudur.

Negri’ci “otonomi” kavramının kendiliğinden bir araya gelen örgütlenmelerden oluşması, Spinoza’nın tekil varlıklardaki kendine yarayanı arama ve varlıkta kalma çabasıyla/*conatus*’ la paralelliğinde ele alınmıştır. Burada çalışmaya Spinoza’nın ontolojisi temel olarak alınmıştır. Negri’nin “iktidar” ile toplumsal güç anlamındaki “çokluk” kavramları arasındaki bağlantı, Spinoza’nın temsile dayanmayan yönetim biçimlerine ulaşma çabası ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Burada ise Spinoza’nın siyaset felsefesi karşılaştırma zeminini oluşturmuştur.

Negri ve Spinoza içkinlik filozofları olmaları bakımından benzerdirler. İçkinlik anlayışları, ister varlıkta ister siyasette olsun, hiyerarşi karşıtı olmayı gerektirir. İktidarın kısıtlamalarına karşı olmak ve bu kısıtlamalara maruz kalmak Negri’yi sanki “doğal olarak” içkinlik düzleminde görmemize neden olmuştur. Spinoza ise Tanrı ile doğayı, bütün var olanları, bir ve aynı görmesi nedeniyle içkinlik anlayışı içinde ele alınmıştır.

Varlığı yatay bir düzlemde görmeleri, her iki filozofun da toplumsal örgütlenmelerde dışarıdan belirlenmeye/denetlenmeye karşı çıktığı sonucuna bizi taşımıştır. Varlıkta kendiliğinden örgütlenmenin örnekleri, hem insan ilişkilerinde hem de siyasette, tekilliklerin kendi kararlarını verirken kendilerine yarayanı aramaları noktasında ortaya çıkmıştır. Siyasette bu arayış demokratik yönetim taleplerini arttırırken, insan ilişkilerinde etkinliği ve dostlukları geliştirmiştir. Tekilliklerin bir araya gelmesinden oluşan bütünler birer soyutlama olarak değil, birer canlı olarak karşımıza çıkmıştır. Örgütlenmelerin özellikle siyaset açısından ilham verici olan yönü, donuk birer bütün olmayışları, yarar ilkesi ortadan kalktığında kendiliğinden dağılabilecek akışkan bütünler olmalarıdır.

Siyasal bir yönetim biçimi olarak demokrasinin en önemli özelliği de herkesin ortak kararına ve yararına dayanmasıdır. Demokrasi, çokluk adına onun yararının düşünülmesi ve az sayıdaki seçilmişlerin çokluğu temsil etmesi değildir. Deneyimin de bize gösterdiği gibi, temsil edilenlerin niceliği arttıkça temsilin niteliği azalmaktadır. Akılla eyleme yöneltilen çokluk, temsile gerek duymaz, akıl çokluğun kendine yarayanı bulmasını sağlayacaktır. Mutlak demokrasi, çokluğun kendi yararına dönük eylemlere kendinin karar vermesi, bu karar verme yetkisini üstün güce bıraktığında da, üstün gücün zaten çokluğun yararı ilkesine göre eyleyeceğinden şüphe duyulmamasıdır. Negri’ye göre, çokluğun böyle bir demokrasiyi kurma gücü vardır ve bu kurucu güç kendisinde biyoiktidar anlamındaki imparatorluğu yıkma gücünü de taşımaktadır. İmparatorluğun yıkılması için çokluğun yapacağı eylemler, protestolar ve kullanacağı saldırı araçlarının hepsi de çokluğa özgü bir yaratıcılığı taşıyacaktır.

Negri’nin ve Spinoza’nın felsefelerinin ortak esinleyici yanı, farklılıklara rağmen bir arada kalabilmeyi mümkün görmeleridir. Doğada oluyorsa her yerde olur. Doğa, her yerdir. Tez, bu noktada, Negri’nin Spinozist kavramları geliştirmekle beraber bu kavramlarda farklılık yarattığını da kabul eder. Sonuç olarak bu tez çalışması, iki filozofu tek bir sese indirgeme çabasından çok, onların eyleme gücüne/etkinliğe/dostluğa dönük felsefelerini aynı metnin içinde bir arada giden iki ayrı metin halinde verme çabasıdır.

KAYNAKÇA

- Althusser, L. (2000). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Balibar, E. (2010). *Spinoza ve Siyaset*. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Canaslan, E. (2009). Teolojik- Politik İnceleme'den Politik İnceleme'ye Spinoza'da Çokluk Kavramı. *Spinoza Günleri: Teolojik-Politik İnceleme Etrafında* (s. 29-39). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Deleuze, G. (2000). *Spinoza Üzerine On Bir Ders*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Derleme. (2005). *İtalya'da Radikal Düşünce ve Kurucu Politika*. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Gökmen, Ö. (1998). *Antonio Negri: Düşünür ve Militan*.
<http://www.korotonomedy.net/kor/index.php?id=7,87,0,0,1,0>
- Gramsci, A. (2009). *Hapishane Defterleri*. Aşina Kitaplar- Turmaks Yayıncılık.
- Hardt, M. (2002). *Gilles Deleuze Felsefede Bir Çıraklık*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Hardt, M. (2005). *İtalyan Laboratuvarı*. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Malcolm, N. (2002). *Aspects of Hobbes*. England: Oxford University Press.
- Negri, A. (2003). *Devrimin Zamanı*. Ayrıntı Yayınları.
- Negri, A. (2005). *Yaban Kuraldışılık*. Otonom Yayıncılık.
- Negri, A. (2006). *Yıkıcı Politika*. İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Negri, A., & Hardt, M. (2011). *Çokluk*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Negri, A., & Hardt, M. (2000). *İmparatorluk*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Spinoza, B. (2004). *Etika*. Ankara: Dost Kitapevi.
- Spinoza, B. (2009). *Politik İnceleme*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Spinoza, B. (2008). *Teolojik- Politik İnceleme*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Wright, S. (2004). *Gökyüzünü Fethetmek*. Otonom Yayıncılık.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Sibel ÖZGEN GENCER

Doğum Tarihi ve Yeri : 01.11.1980/MERSİN

Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : 19 Mayıs Lisesi, Mersin

Lisans Diploması : Hacettepe Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi, Felsefe
Bölümü, Ankara

Tez Konusu : Güç Üzerine Temellenen Çokluk: Antonio Negri'nin
Politik Felsefesi

Yabancı Dil / Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler : “*Martin Heidegger'in Varolan Olarak İnsana Bakışı*”,

EthosFelsefe,

ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar // Nisan 2009
// Sayı: 2 / 4

<http://www.ethosfelsefe.com/ethosdiyaloglar/mydocs/SIBEL.pdf>

İş Deneyimi

- Stajlar** : 2004-2005: Felsefe Öğretmenliği, Uzman Öğretici
Stajı, Ankara
- Projeler** : -
- Çalıştığı Kurumlar** : 2004- 2006: Felsefe grubu ders öğretmenliği ve Öss rehber
Öğretmenliği, Analitik Dershanesi, Ankara
2006- 2008: Felsefe grubu ders öğretmenliği ve Sbs rehber
öğretmenliği, Zafer Dershanesi, Antalya
2010-2011: Felsefe grubu ders öğretmenliği, Yorum Dershanesi,
Antalya
2011-... : Felsefe grubu ders öğretmenliği, Açık Dershanesi, Antalya
- E-posta** : totell@hotmail.com